

Khorashaadizadeh, Sahar; Tabarsa, Fereshteh; Karimiain, Raheleh (2024). Identifying Obstacles to Creating Knowledge Enterprises in Iran From the Experts' Point of View. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 3 (1): 41-66.

DOI: 10.22034/jkrs.2024.59998.1056

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_18086.html

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

Identifying Obstacles to Creating Knowledge Enterprises in Iran From the Experts' Point of View

Sahar Khorashadizadeh*¹, Fereshteh Tabarsa², Raheleh Karimian³

Received: January, 8, 2024, Revised: April, 5, 2024

Accepted: April, 12, 2024, Published: June, 1, 2024

Abstract

Purpose: The objective of this study is to identify the challenges hindering the formation of Knowledge Enterprises.

Methodology: This research follows a pragmatic approach and combines library research techniques with field methodologies to collect data. It utilizes a descriptive-comparative method, including a Delphi survey. The study involves professors specializing in knowledge and information science from Tehran universities, as well as senior experts in knowledge-based businesses. A purposive sampling technique was used to select 40 participants. Data analysis was conducted using descriptive statistical measures (mean, percentage) and SPSS 25 software.

Findings: The study found that obstacles to establishing Knowledge Enterprises include both internal and external factors. Internal hurdles consist of managerial constraints, operational and structural limitations, and educational barriers. External challenges include environmental, economic, financial, cultural, legal, and administrative constraints.

Conclusion: Organizations and knowledge-based enterprises can address internal obstacles such as managerial constraints, operational and structural limitations, as well as external challenges like environmental, economic, financial, cultural, legal, and administrative barriers. This approach can create a supportive environment for the development of knowledge-based businesses and products.

Value: This research offers valuable insights for policymakers in Iran by identifying barriers to establishing Knowledge Enterprises. This information can help in developing strategies to overcome obstacles and promote the production of knowledge-based products.

Key Words: *Knowledge, Business Challenges, Knowledge-Based Institutions, Iran.*

1. MSc in Knowledge and Information Science, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran (Corresponding Author) khorashadizadeh.sahar@gmail.com

2. Ph.D. Student in Knowledge and Information Science, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

3. Ph.D. Student in Knowledge and Information Science, University of Qom, Qom, Iran.

Extended Abstract

Introduction: The knowledge-based economy is widely recognized as the driving force behind the development and progress of nations. This kind of economy relies on knowledge and innovation, providing countries with significant competitive advantages. Recently, there has been a growing focus on developing knowledge-based businesses in Iran as a strategic approach to achieving a resilient economy and long-term goals. Knowledge-based businesses and companies are key players in the knowledge-based economy, with many successful companies globally working towards establishing such enterprises to contribute to the formation of a knowledge-based economy. This type of economy emphasizes the importance of knowledge production, distribution, and utilization in driving growth, wealth creation, and employment across all sectors. Knowledge-based companies aim to convert sustainable knowledge into wealth by developing businesses rooted in research and development of advanced and emerging technologies (Ansari & Haghshenas-Gorgabi, 2016). In today's world, knowledge-based businesses play a crucial role in economic growth and societal advancement by leading development and innovation through leveraging knowledge, technology, and innovation to create value-added products for customers, society, and organizations. Universities serve as hubs for knowledge production, research, and learning, providing space for the development of knowledge-based businesses. Collaborating with universities in research and development allows knowledge-based businesses to access new knowledge and research, enhancing their products. Information science and knowledge experts, specializing in knowledge-related activities, offer a unique perspective on knowledge-based businesses. Knowledge management within these businesses can improve communication processes and facilitate knowledge sharing among team members. Access to accurate and comprehensive data is crucial for producing high-quality products, and information science and knowledge experts can assist in organizing and managing knowledge effectively. With the global emphasis on transitioning economies towards knowledge-based models, Iran has taken steps towards becoming a knowledge-based and innovation-driven economy, supporting the growth of knowledge-based businesses and overcoming related obstacles and challenges. Understanding the obstacles faced by knowledge-based businesses in Iran is essential for proposing solutions and designing effective strategies to promote and support their development.

Purpose: Knowledge-based businesses are critical components in driving economic development, contributing to economic growth, job creation, and increased competitiveness in global markets through innovation and advanced technologies. Research and development in the realm of knowledge-based companies can spur technological advancements and innovations, ultimately enhancing societal quality of life. Therefore, it is crucial to investigate the barriers to establishing knowledge-based businesses and determine their impact. This research aims to identify and rank these barriers from the perspectives of information science experts, knowledge management professionals, and senior business experts in the field of knowledge-based businesses. By recognizing and addressing these barriers, steps can be taken to remove obstacles and facilitate the practical application of knowledge.

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 3

Issue 1

Serial Number 7

Methodology: The current research adopts an applied approach with a descriptive-combined methodology, utilizing the Delphi method. Data collection was carried out using library documentary and field methods. Initially, a mixed Delphi technique (classic Delphi) was used to identify obstacles to establishing knowledge-based businesses. The identified obstacles were then analyzed using descriptive statistics. The research population included professors in information science and knowledge management at Tehran universities, as well as senior experts in knowledge-based businesses. A total of 40 individuals were purposefully selected as a sample. A researcher-made questionnaire was used as the data collection tool. The validity, accuracy, and reliability of the questionnaire were evaluated using four criteria: validity, reliability, confirmability, and transferability. The questionnaire, designed on a 5-point Likert scale, encompassed seven indices and 104 questions. Data analysis was conducted using descriptive statistical index (mean, percentage) and SPSS 25 software.

Findings: To identify obstacles to establishing knowledge-based businesses, published scientific texts (articles, theses) in the field were collected and reviewed. The identified obstacles were categorized into internal and external factors. Internal factors include managerial constraints, executive constraints, structural constraints, and educational constraints. External factors consist of environmental constraints, economic and financial constraints, cultural constraints, and legal and administrative constraints. The Delphi panel provided their opinions on the importance of each item and whether to retain or remove items based on averages from the first and second rounds of Delphi. The identified obstacles from the experts' perspective are presented in Table 1.

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 3

Issue 1

Serial Number 7

Table 1. Identified Barriers in the Field of Knowledge-based Business from Experts' Perspectives

Categories	Subcategories
Internal Factors	
Management Constraints	Investor distrust in plan execution, high startup business risk, lack of investor support for backing young and novice entrepreneurs, inadequate understanding of branding and brand building, absence of centralized solid management for assessing project feasibility and economic calculations for each idea, absence of a centralized budget and cost control entity, lack of strategic thinking among managers, weak marketing, unfamiliarity with the business environment, disbelief in utilizing external management consultancy, unaccountability of senior managers, vague market targeting and suitable customer delineation.
Operational and Structural Constraints	Failure to establish and control necessary standards for input quality, administrative system weaknesses and prevalence of certain irregularities, entry of non-specialists into some knowledge-based business domains, absence of suitable location for business establishment, traditional methods, and equipment usage, low quality of required inputs, lack of effective communication with suppliers and distribution networks, lack of awareness about support services, absence of capable human resources in the job market or difficulty in attracting them, lack of product innovation capability, absence of rich resources, absence of quality raw materials, standardization failure in production and activities, underutilization of advanced technologies, capital and labor shortages, lack of skilled and capable human resources, non-alignment of product features with market expectations, lack of fairness, inadequate ICT infrastructure.

Categories	Subcategories
Educational Constraints	Failure to consult with experts and entrepreneurs in the development of knowledge-based businesses, insufficient and outdated market and industry information, constraints related to the country's formal education system, absence of startup and business management training, absence of experienced and influential instructors in entrepreneurship courses, inadequacy of existing entrepreneurship-related training, lack of focus on research and development.
External Factors	
Environmental Constraints	Low relative prices of products compared to total costs, international sanctions against the country, market uncertainty and unpredictability, lack of guaranteed purchase of products, failure to identify competitors' activities, market policy fluctuations, weak product distribution network at regional and national levels, market monopolization by competitors hindering entry of new entrepreneurs, fraud by other companies, difficulty in accessing research institutions and laboratories to meet research needs, limited exemplary businesses and standardization, insufficient demand for knowledge-based businesses' products and productions, incapability in market entry and survival, lack of industry-university relationship, distrust in products of knowledge-based companies, political-economic instability, lack of flexibility and competitiveness in the industry, lack of professional communication among producers and global competitors, government-dependent economy, lack of support for domestic products, changes in customer needs and demands.
Economic and Financial Constraints	Rising inflation, increasing prices of raw materials and necessary equipment, lack of financial assistance, provision of loans with high interest rates, strict banking requirements (related to obtaining valid guarantors, collateral, promissory notes, etc.), difficulty in securing liquidity, capital, and a limited number of lending centers for some knowledge-based businesses, insufficient amount of loans and banking facilities considering the activities and needs of knowledge-based companies, lack of initial capital for starting knowledge-based businesses, inappropriate financial flows and currency exchange rate fluctuations, lack of substantial profits, insufficient financial support for companies, lengthy process of return on investment for company products.
Cultural Constraints	Increasing market inclination towards imported and foreign products, dominance of a culture of brokerage and intermediation, stinginess and jealousy of neighbors and their lack of support for young entrepreneurs, weak teamwork, lack of risk-taking culture, aversion to work, administrative discrimination (favoritism in providing facilities and licenses to specific individuals), subjective attitudes of officials and experts of relevant institutions, lack of proper knowledge of management roles and responsibilities, lack of correct understanding of required management capabilities, lack of long-term vision and attention to the time-consuming nature of management development, disbelief in knowledge and information sharing.

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 3

Issue 1

Serial Number 7

Categories	Subcategories
Legal and Administrative Constraints	Long and exhausting administrative procedures for registering and launching a knowledge-based business, non-official and legal registration of many activities of knowledge-based businesses to control and supervise their work, lack of government support for entrepreneurs, problems and obstacles created by employees of government institutions in approving plans of knowledge-based companies, complex laws and evaluation methods for proposed plans to receive facilities, the necessity of providing collateral to obtain bank facilities, existence of administrative corruption, absence of appropriate laws to attract foreign investors, obtaining necessary permits and problems related to relevant governmental organizations and administrations, short repayment period for bank facilities, lack of proper laws for joint investment, frequent changes in laws and regulations governing companies, absence of supportive policies and incentives, delayed payment of company dues, limited knowledge of policymakers and relevant officials about existing realities, weakness in intellectual property rights, inappropriate government supportive policies.

The findings suggest that internal barriers, particularly managerial constraints, lack of investor support for young entrepreneurs, and operational and structural constraints such as limited communication and internet restrictions, are significant inhibitory factors. Educational constraints are mainly attributed to limitations in the formal education system. External barriers include environmental, economic and financial, cultural, and legal and administrative constraints. Ecological constraints highlight the absence of political-economic stability. Economic and financial constraints are marked by inappropriate financial flows and exchange rate fluctuations. Cultural constraints point to a culture of brokerage and intermediation dominance. Legal and administrative constraints indicate the lack of adequate laws to attract foreign investors as a major inhibitory factor.

Conclusion: Businesses that are knowledge-based can be considered one of the key drivers for a country's success in both production and service provision, and as such, they deserve significant attention. In the realm of knowledge-based businesses, various obstacles can lead to challenges and gaps in the process of establishing such businesses in Iran. The findings of this study indicate that there are both internal and external obstacles that can serve as barriers in this process. Internal factors such as managerial constraints, operational limitations, structural challenges, and educational constraints were identified as key hurdles. Among managerial constraints, the lack of support from investors for young entrepreneurs and newcomers stands out as a major hindrance. Without the necessary support, the enthusiasm and motivation of these individuals can diminish. Operational and structural limitations, including issues with communication, censorship, internet restrictions, and digital marketing tools, also pose significant challenges. The lack of appropriate infrastructure and supportive laws further complicate the establishment of knowledge-based businesses. Educational constraints, such as limitations in the formal education system, also hinder the development of these businesses. It is crucial to involve specialized individuals and entrepreneurial consultants in the educational domain to address these limitations.

In addition to internal obstacles, external factors also play a role in the challenges faced in establishing knowledge-based businesses. Environmental constraints, economic and financial limitations, cultural barriers, and legal and administrative hurdles all pose significant challenges. Political-economic instability and lack of financial access can hinder the business environment, while cultural factors like a

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 3

Issue 1

Serial Number 7

culture of brokerage and envy can lead to weak teamwork and subjective attitudes. Legal and administrative constraints, such as lengthy administrative procedures and lack of appropriate laws for foreign investors, also present obstacles.

To address these challenges and pave the way for successful knowledge-based businesses, organizations and companies must pay attention to and address the identified obstacles within their operations. Failure to address these obstacles could lead to failure in the competitive field. Practical recommendations include facilitating permits for knowledge-based businesses, reducing taxes for such businesses, supporting intellectual property, promoting entrepreneurial culture in education, developing information technology infrastructure, and fostering interaction between universities, industry, and government.

Value: This research can provide valuable insights for policymakers in the field, enabling them to identify and address obstacles to creating knowledge enterprises in Iran. By taking steps to remove these obstacles, the application of knowledge and the production of knowledge-based products can be facilitated.

References

- Amani tehran, M., & Ahmad amini, Z. (2011). Analyzing the Horizons of the Challenges of Knowledge Based Academic Companies and Preventive Strategies. *Journal of Studies in Color World*, 1(2), 19-24. [In persian]
- Ansari, M., & haghshenas, M. (2016). Identify and explain the key success factors to change manufacturing companies into knowledge base in Iran by using Grounded Theory. *Journal of Technology Development Management*, 4(2), 41-74. doi: 10.22104/jtdm.2017.1974.1686 [In persian]
- Ansari, M., Jamour, H., Gorgabi, M. H., & Kavooosi-Kalashami, M. (2020). Key barriers to knowledge-based firms in agricultural industry. *International journal of agricultural management and development*, 10(1), 1-17. <http://dx.doi.org/10.22004/ag.econ.335095>.
- Barati, M. (2022). *Strategic report on obstacles and challenges of branding knowledge-based products in Iran and solutions*. Expert reports (Islamic Council Research Center. <https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1749122> . [In Persian].
- Ben Hassen, T. (2021). The state of the knowledge-based economy in the Arab world: cases of Qatar and Lebanon. *EuroMed Journal of Business*, 16(2), 129-153. <https://doi.org/10.1108/EMJB-03-2020-0026>.
- Bresciani, S., & Eppler, M. J. (2010). Brand new ventures? Insights on start-ups' branding practices. *Journal of Product & Brand Management*, 19(5), 356-366. <https://doi.org/10.1108/10610421011068595>.
- Dehghani, R., Taghva, M., & Tabatabaiyan, S. H. A. (2022). Identifying Obstacles against the Development of Senior Managers in Knowledge-Based Companies at National and Enterprise Levels and Providing Solutions to Solve them. *Journal of Research in Human Resources Management*, 14(1), 137-170. [In persian]
- Fakhari, H., Salmani, D., & Daraei, M. R. (2013). The Impact of Economic Sanctions on the Knowledge-Based Companies in Iran. *Journal of Science and Technology Policy*, 6(1), 1-17. [In persian]
- Gholami, D., & Ramezani, A. (2019). Identification and Analysis of the Main Strategic Components Affecting the Failure of Knowledge-Based Companies in Iran (The Case Study: Technology and Science Park of Kermanshah City). *Roshd-e-Fanavari*, 1(57), 77-84. doi:10.7508/jstpi.2019.01.008 [In persian]

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 3

Issue 1

Serial Number 7

- Godarzi, V., Mashhadizadeh, M., & Sayyed Davoodi, M. R. (2023). Identifying and ranking qualitative and quantitative factors of influential venture capital on optimizing the capital structure of knowledge-based companies. *International Journal of Nonlinear Analysis and Applications*, 14(11), 257-270. <https://doi.org/10.22075/ijnaa.2022.29322.4123> .
- Goldstein, H., Peer, V., & Sedlacek, S. (2013). Vienna as a Region of knowledge: Increasing the Generation of University Spin-offs. Vienn: Final Report to the Vienna Chamber of Commerce (WKW). *Creating_Regions_of_Knowledge_24-09-13v.1_FinalReport-3-1_Handout.pdf* (modul.ac.at). <https://doi.org/10.4337/9781785360602.00024> .
- Hoshdar, F., Soltani, B., Fassihi, S., & Tashkori, N. (2019). Provide an improved model for classifying knowledge-based firms in Iran. *Strategic Studies of public policy*, 9(30), 215-233. [In persian]
- Khyatyan, M. S., Amiri, M., & Eliasi, M. (2015). Content analysis of knowledge-based firms characteristics. *Organizational Resources Management Researchs*, 5(2), 21-47. [In persian]
- Larijani, Ali. (2010). The Law for the Protection of Knowledge-Based Companies and Institutions and the Commercialization of Innovations and Inventions. Islamic Council. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/789035> [In persian]
- Mansuri, S., Vazifeh, Z., & Yusefi tabas, H. (2017). prioritizing the effective factors in the development of knowledge-based companies of Kerman. *Journal of Entrepreneurship Development*, 10(2), 319-338. doi: 10.22059/jed.2017.230257.652181 [In persian]
- Modarraesi, M., FarhadiNejad, M., & Dehnamaki, M.(2018). Identifying Barriers to Establishing Organic agricultural Businesses in Iran (Case Study: Organic agricultural Units in Tehran Provinc. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 5(2), 105-123. doi: 10.22069/jead.2018.15299.1342 [In persian]
- Musa Khani, M., Hajifathali, A., Hoseini, S.R. (2022). Identification and Prioritization of Driving Factors Influencing the Internationalization of Knowledge-Based Small and Medium Businesses in Qazvin Province (Medical Equipment Field). *Quarterly Journal of Development Strategy*, 70(18), 106-128. [In persian]
- Naderi, N., Najafpour, H., Yusefi, Z., & Shiri, N. (2017). Share of Marketing Agents in Final Price of Agriculture Identifying the Barriers of Development of Agriculture Entrepreneurial Businesses in Kermanshah County. *Agricultural Economics and Development*, 25(2), 157-174. doi: 10.30490/aead.2017.59080 [In persian]
- Nasri, M. (2022). Examining the Challenges and Obstacles Facing Knowledge-Based Companies. *JASR*, 4(15), 54-58. [In persian]
- Niky-Esfahlan, H., Hallaj-Yousefy, M. R., & Morteza pour, H. (2021). identifying the obstcales of knowledge based spinoff companies in Islamic Azad University. *Journal of Industry and University*, 47(13), 87– 102. [In persian]
- Pazirofteh, Z., Yousefi Saidabadi, R., & Fattahi, M. (2020). Presenting an Entrepreneurial University Development Model Based on Stabilized Knowledge-Based Businesses (A Case Study: Sharif University of Technology, Tehran, Iran). *Journal of Educational Planning Studies*, 9(17), 305-325. doi: 10.22080/eps.2021.3192 [In persian]
- Spinosa, L. M., Schlemm, M. M., & Reis, R. S. (2015). Brazilian innovation ecosystems in perspective: Some challenges for stakeholders. *Revista Brasileira de Estratégia*, 8(3), 386-400. doi:10.7213/rebrae.08.003.AO08
- Zharfa Study Center. (2022). *Examining the Obstacles to the Realization of Knowledge-Based Economy in Iran*. Zharfa Study Center. <https://www.jsrc.ir> . [In persian]

Journal of
Knowledge-Research Studies
(JKRS)

Vol 3

Issue 1

Serial Number 7

خرشادزی زاده، سحر؛ طبرسا، فرشته؛ کریمین، راحله (۱۴۰۳). شناسایی موانع ایجاد کسب و کارهای دانش بنیان در ایران از

دیدگاه خبرگان. نشریه مطالعات دانش پژوهی، ۳(۱): ۴۱-۶۶. Doi: 110.22034/jkrs.2024.59998.1056

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_18086.html

ناشر: دانشگاه تبریز

© نویسندگان

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کریتیو کامنز قابل استفاده است.

شناسایی موانع ایجاد کسب و کارهای دانش بنیان در ایران از دیدگاه خبرگان

سحر خورشادزی زاده*^۱، فرشته طبرسا^۲، راحله کریمیان^۳

۱. کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران (نویسنده مسئول) khorashadizadeh.sahar@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۳. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه قم، قم، ایران.

تاریخ بازنگری: ۱۷ فروردین ۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۱۲ خرداد ۱۴۰۳

تاریخ دریافت: ۱۸ دی ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۴ فروردین ۱۴۰۳

چکیده

هدف: پژوهش حاضر شناسایی موانع موجود در ایجاد کسب و کارهای دانش بنیان است.

روش شناسی: پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری اطلاعات جزء تحقیقات کتابخانه‌ای است که از تکنیک‌های میدانی نیز بهره برده است؛ از نظر روش، جزو پژوهش‌های توصیفی-ترکیبی است که از طریق پیمایشی دلفی انجام شد. جامعه آماری شامل اساتید رشته علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه‌های تهران و کارشناسان ارشد حوزه کسب و کار دانش بنیان بودند که تعداد ۴۰ نفر به صورت نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آمار توصیفی (میانگین، درصد) و نرم‌افزارهای Spss 25 استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که موانع موجود در ایجاد کسب و کارهای دانش بنیان عبارت‌اند از موانع داخلی شامل محدودیت‌های مدیریتی، اجرایی و ساختاری، آموزشی؛ و موانع خارجی شامل محدودیت محیطی، اقتصادی و مالی، فرهنگی، و در نهایت قانونی و اداری است.

نتایج: سازمان‌ها و شرکت‌های دانش بنیان می‌توانند با مورد توجه قرار دادن و بررسی موانع داخلی همچون محدودیت‌های مدیریتی، محدودیت‌های اجرایی و ساختاری و محدودیت‌های آموزشی و همچنین موانع خارجی شامل محدودیت‌های محیطی، محدودیت‌های اقتصادی و مالی، محدودیت‌های فرهنگی و در نهایت محدودیت‌های قانونی و اداری، زمینه را برای فراهم‌آوری بستر مناسب برای ایجاد کسب و کار دانش بنیان مهیا سازند که این به نوبه خود می‌تواند شرایط را برای تولید محصولات دانش بنیان فراهم آورد.

اصالت و ارزش: پژوهش حاضر می‌تواند با شناسایی موانع ایجاد کسب و کارهای دانش بنیان در ایران، برای سیاست‌گذاران این حوزه سودمند واقع شود تا بر این اساس، گامی در مسیر رفع موانع و تسهیل کاربردی‌سازی دانش و تولید محصولات دانش بنیان برداشته شود.

کلیدواژه‌ها: دانش، موانع کسب و کار، مؤسسات دانش بنیان، کشور ایران.

در عصر حاضر که هزاره دانش نامیده می‌شود، اقتصادهای صنعتی بزرگ، بر سرمایه‌های فکری و دانش تمرکز دارند که بیانگر اهمیت توجه سازمان‌ها به دانش به‌عنوان سرمایه ناملموس است. اقتصاد مبتنی بر دانش بدان معنی که اقتصاد کشورها، به‌ویژه کشورهای پیشرفته بیش از هر چیز به تولید، توزیع و استفاده از دانش متکی است. در واقع، اقتصاد دانش‌بنیان پارادایمی است که به تأثیر و اهمیت نفوذ دانش و فناوری در پیکره اقتصاد می‌پردازد؛ پس در این اقتصاد، دانش و نوآوری از نظر کمی و کیفی از اهمیت بالایی برخوردار است (هشدار و همکاران، ۱۳۹۸). در عصر حاضر، اقتصاد دانش‌بنیان به‌عنوان موتور محرک توسعه و پیشرفت کشورها شناخته می‌شود. این نوع اقتصاد بر پایه دانش و نوآوری بنا شده و مزیت‌های رقابتی قابل توجهی را برای کشورها به ارمغان می‌آورد. در ایران نیز، در سال‌های اخیر توجه به توسعه کسب و کارهای دانش‌بنیان به‌عنوان راهبردی برای تحقق اقتصاد مقاومتی و دستیابی به اهداف بلندمدت کشور مورد تأکید قرار گرفته است. پارادایم اقتصاد دانش‌بنیان بیشتر برخاسته از انقلاب صنعتی چهارم و پررنگ شدن نقش فناوری‌های مختلف در زندگی روزمره و اقتصاد جهانی است. به همین دلیل، تأکید بر اقتصاد دانش‌بنیان موضوعی است که باهدف بهبود فضای کسب و کار در چند دهه گذشته در ادبیات اقتصادی و سیاست‌گذاری کشورها مورد توجه قرار گرفته است. در ایران نیز مدیران و متصدیان کشور تلاش کرده‌اند تا در سالیان اخیر در لایه‌های مختلف سیاستی به اقتصاد دانش‌بنیان و عوامل وابسته به آن توجه ویژه کنند (مرکز مطالعات ژرفا، ۱۴۰۱). اقتصاد دانش‌بنیان، بازیگران مختلفی دارد که کسب و کارها و شرکت‌های دانش‌بنیان یکی از مهم‌ترین آن‌ها به شمار می‌آیند. از این‌رو، بسیاری از شرکت‌های موفق جهان درصدد تأسیس شرکت‌های دانش‌محور هستند که وجود آن‌ها به شکل‌گیری اقتصاد دانش‌بنیان منجر می‌شود. اقتصاد دانش‌بنیان، به اقتصادی گفته می‌شود که در آن، تولید، توزیع و استفاده از دانش را عامل رشد، ایجاد ثروت و اشتغال زایی در همه زمینه‌ها می‌داند؛ اقتصادی شامل شبکه وسیعی از شرکت‌های دانش‌بنیان که با ایجاد کسب و کار دانش‌محور به‌منظور تبدیل پایدار دانش به ثروت عمل می‌کنند و فعالیت‌های اقتصادی آن‌ها مبتنی و همراه با فعالیت‌های تحقیق و توسعه در زمینه فناوری‌های نو و پیشرفته است (انصاری و حق‌شناس گرگابی، ۱۳۹۵). شرکت‌های تولیدی دانش‌بنیان، هم اشتغال ایجاد می‌کنند و هم می‌توانند به استقلال اقتصادی کشور کمک بسزایی داشته باشند و در این میان نقش شرکت‌های دانش‌بنیان در توسعه و کاربرد علم و رشد و توسعه اقتصادی جوامع مختلف از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از دیدگاه دولت‌ها، شرکت‌های دانش‌بنیان منابع مهم درآمد و اشتغال و درنهایت، نیروی مهم تأثیرگذار بر توسعه اقتصادی هستند. با پذیرش اهمیت روزافزون علم و فناوری در توسعه اقتصادی، پیامد منطقی آن، اهمیت چشمگیر ایجاد ظرفیت تولید نوآوری مبتنی بر علم در جامعه نیز نمایان می‌شود. شکل‌گیری شرکت‌های دانش‌بنیان در ایران، به اواخر دهه ۸۰ شمسی و توجه سیاست‌گذاران به مقوله اقتصاد دانش‌بنیان برمی‌گردد.

در دنیای امروز، کسب و کارهای دانش بنیان به عنوان یکی از پیشروهای توسعه و نوآوری، نقش بسیار مهمی را در رشد اقتصادی و پیشرفت جوامع ایفا می کنند. این نوع از کسب و کارها، بر پایه بهره گیری از دانش، فناوری و نوآوری بنیان گذاری شده اند و توانایی ایجاد ارزش افزوده برای مشتریان، جامعه و سازمان ها را دارند. دانشگاه ها به عنوان محیطی برای تولید دانش، پژوهش و یادگیری، می توانند فضایی را برای توسعه کسب و کارهای دانش بنیان فراهم کنند. از طریق همکاری با دانشگاه ها در زمینه تحقیق و توسعه، کسب و کارهای دانش بنیان می توانند به دانش و تحقیقات جدید دسترسی پیدا کرده و از آن ها برای تولید و بهبود محصولات خود استفاده کنند. در این میان، متخصصان علم اطلاعات و دانش شناسی که موضوع فعالیتشان دانش است می توانند از دیدگاهی متفاوت به کسب و کار دانش بنیان بپردازند. مدیریت دانش در کسب و کار دانش بنیان می تواند در بهبود فرآیندهای ارتباطی و همچنین به اشتراک گذاری دانش و اطلاعات بین اعضای گروه کمک کند. کسب و کار دانش بنیان برای تولید محصولات با کیفیت بالا، نیاز به دسترسی به داده های دقیق و کامل دارد، پس متخصصان علم اطلاعات و دانش شناسی می توانند از طریق چرخه صحیح فرایند شناخت و کسب دانش، ممیزی و سازمان دهی دانش، اشاعه و ارزش آفرینی و کاربست و خلق دانش در ایجاد و توسعه شرکت های دانش بنیان نقش آفرینی کنند. بر اساس روندهای جهانی و تأکید سیاست های کلی نظام به دانش بنیان شدن اقتصاد کشور و با تکامل نظام علم، فناوری و نوآوری در سال های گذشته، کشور ایران گام در مسیر تبدیل شدن به اقتصادی دانش بنیان و مبتنی بر نوآوری گذاشته است و موضوع حمایت از ایجاد و رشد کسب و کارها و شرکت های دانش بنیان و رفع موانع و چالش های مربوطه اهمیت یافته است. زیست بوم اقتصاد دانش بنیان کشورها از برخی نارسایی های کارکردی نهادی و سیاستی همچنان رنج می برد. از طرفی برخی عوامل داخلی خود شرکت ها و همچنین برخی عوامل محیطی نیز بر ایجاد و رشد شرکت ها تأثیر منفی داشته است. اما در کشورهایی مانند ایران، توسعه کسب و کارهای دانش بنیان با موانعی مواجه است که ممکن است با توجه به شناخت دقیق آن ها، بتوان راهکارهایی مناسب برای غلبه بر آن ها ارائه کرد. تحلیل موانع ایجاد کسب و کارهای دانش بنیان در ایران نیازمند نگاهی گسترده به وضعیت کنونی اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و فناورانه کشور است. در این مقاله، با استناد به دیدگاه خبرگان و کارشناسان معتبر در زمینه کسب و کارهای دانش بنیان، تلاش می کنیم تا به بررسی عوامل و موانع اصلی که در راه توسعه این نوع از کسب و کارها در ایران ایجاد می کنند، پرداخته و راهکارهایی برای غلبه بر آن ها ارائه دهیم. با وجود تلاش های صورت گرفته، هنوز موانع متعددی در مسیر ایجاد و توسعه کسب و کارهای دانش بنیان در ایران وجود دارد. شناسایی و بررسی این موانع از دیدگاه خبرگان و صاحب نظران، گامی اساسی در جهت رفع آن ها و تسهیل رونق این نوع کسب و کارها به حساب می آید. شناسایی موانع کسب و کارهای دانش بنیان می تواند اهمیت و ضرورت هایی را در پی داشته باشد. از جمله اهمیت این کار می توان این گونه بیان کرد که کسب و کارهای دانش بنیان به عنوان موتورهای اصلی نوآوری و توسعه در جوامع مدرن شناخته می شوند. این نوع از کسب و کارها، با تمرکز بر روی ایجاد، استفاده، و به اشتراک گذاری دانش و فناوری، توانایی ایجاد ارزش افزوده برای جوامع، سازمان ها، و

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۴۳

شناسایی موانع ایجاد

کسب و کارهای

دانش بنیان در ...

افراد را دارند. اما در کشورهایی مانند ایران، توسعه کسب و کارهای دانش بنیان با موانع و چالش‌هایی مواجه است که برای تجسم کامل این موانع و ارائه راهکارهای مؤثر برای غلبه بر آن‌ها، پژوهش‌های دقیق و شناسایی مستند آن‌ها ضروری است. شناسایی موانع و چالش‌های موجود در ایجاد کسب و کارهای دانش بنیان، به سیاست‌مداران و تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کند تا استراتژی‌ها و برنامه‌های مؤثری را برای ترویج و پشتیبانی از این نوع از کسب و کارها طراحی کنند. به عنوان مثال، اگر یکی از موانع اصلی اعلام شود، سیاست‌مداران می‌توانند تلاش کنند تا قوانین و مقررات موجود را بازنگری کرده و تسهیلات بیشتری برای کسب و کارهای دانش بنیان فراهم کنند. همچنین می‌تواند به افزایش شفافیت در قوانین، مقررات و راهبردهای دولت کمک کند و باعث شناخت بهتر عمومی از چالش‌ها و موانع موجود در راه توسعه کسب و کارهای دانش بنیان شود. این امر می‌تواند باعث افزایش اعتماد عمومی و مشارکت فعال‌تر شهروندان در فرآیندهای تصمیم‌گیری شود. کسب و کارهای دانش بنیان می‌توانند به عنوان مؤلفه‌های اصلی توسعه اقتصادی کشور عمل کنند. این کسب و کارها از طریق ایجاد نوآوری و ارزش افزوده، می‌توانند به رشد اقتصادی و ایجاد شغل‌های پایدار کمک کنند. کسب و کارهای دانش بنیان با ایجاد نوآوری و استفاده از فناوری‌های پیشرفته، می‌توانند به افزایش رقابت‌پذیری کشورها در بازارهای جهانی کمک کنند. پژوهش و توسعه در حوزه کسب و کارهای دانش بنیان، می‌تواند به توسعه فناوری و نوآوری در کشور کمک کند و در نهایت به بهبود کیفیت زندگی جامعه منجر شود. از این‌رو بررسی موانع ایجاد شرکت‌های دانش بنیان و تعیین نقش و سهم هر کدام از این موانع، ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین هدف از این پژوهش، شناسایی موانع ایجاد کسب و کارهای دانش بنیان در ایران است و سعی شده است از دیدگاه متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کارشناسان ارشد حوزه کسب و کارهای دانش بنیان به این موضوع پرداخته شود و با شناسایی موانع، گامی در مسیر رفع آن‌ها و تسهیل کاربردی‌سازی دانش برداشته شود.

۲- پیشینه پژوهش

در ادامه به بررسی پژوهش‌های داخلی و خارج از کشور که در زمینه موضوع مورد پژوهش پرداخته‌اند، اشاره می‌شود:

یوسفی سعید آبادی و فتاحی (۱۴۰۰) در پژوهشی با ارائه مدل توسعه دانشگاه کارآفرین مبتنی بر پایداری کسب و کار دانش بنیان در دانشگاه صنعتی شریف به این نتیجه رسیدند که پیاده‌سازی دانشگاه کارآفرین مبتنی بر پایداری کسب و کارهای دانش بنیان به سادگی امکان‌پذیر نیست و دلایل مختلفی از جمله عوامل ساختاری، را مطرح کردند و بیان کردند که نقش عوامل بخش ساختاری بیش از مؤلفه‌های بخش فردی، اثرگذار است و اگر سازمان‌های فرادستی، همکاری گسترده‌ای با دانشگاه‌ها داشته باشند، با برنامه‌ریزی در دو زمینه آموزشی و عملیاتی، توسعه کارآفرینی و کسب و کار دانش بنیان و تجاری‌سازی آن‌ها حاصل می‌شود. نیکی اسفهلان و همکارانش (۱۴۰۰) در پژوهشی به شناسایی موانع ایجاد شرکت‌های زایشی دانش بنیان در دانشگاه آزاد اسلامی و کوشش برای هموارسازی مسیر

رفع آن‌ها و تسهیل کاربردی‌سازی دانش از طریق دانشگاه‌ها پرداختند. نتایج این پژوهش منجر به شناسایی سه دسته از موانع محیطی، سازمانی و فردی در ایجاد شرکت‌های زایشی گردید؛ که از بین موانع شناسایی شده، موانع سازمانی به ترتیب در رتبه اول، موانع محیطی در رتبه دوم و موانع فردی در رتبه سوم قرار گرفتند. در مطالعه براتی (۱۴۰۱) ارائه راهبردی موانع و چالش‌های برندسازی محصولات دانش‌بنیان در ایران و راهکارهای آن مورد توجه قرار گرفت و حاکی از آن بود که دغدغه اکثر شرکت‌های داخلی تولید و فروش بیشتر بوده و کمتر به مقوله برندسازی توجه دارند. همچنین عدم شناخت صحیح مقوله برندسازی، به‌روز نبودن قوانین و آیین‌نامه‌های مرتبط، ریسک اقتصادی و کاهش سرمایه‌گذاری، کاستی و نبود ضمانت اجرایی در بحث مالکیت فکری از مهم‌ترین چالش‌های برندسازی در حوزه دانش‌بنیان بیان شد. در راستای رفع چالش‌های موجود در برندسازی و تقویت برندسازی در کشور نیز الزاماتی از قبیل بهبود فضای کسب‌وکار به‌ویژه تجارت الکترونیکی، رقابت‌پذیری و اخذ استانداردهای لازم به‌منظور بهبود کیفیت و همچنین جذب سرمایه‌های خارجی و تغییر دیدگاه مدیران در بنگاه‌های ایرانی نسبت به سرمایه‌گذاری روی برند ضروری است. نصری (۱۴۰۱) در پژوهشی با بررسی چالش‌ها و موانع پیشروی شرکت‌های دانش‌بنیان اظهار کرد که شرکت‌های دانش‌بنیان ایرانی با مشکلات مختلفی در حوزه‌های زیرساخت، آموزشی، قوانین و سیاست‌های سخت‌دولتی، عدم حمایت کافی، وجود تبعیض، نظام تربیتی نامناسب نیروی انسانی، بازاریابی و فروش محصولات مواجه هستند و لزوم بازنگری در قوانین و سیاست‌ها برای حمایت بیشتر در جهت رشد و بالندگی شرکت‌های دانش‌بنیان لازم و ضروری است.

اسپینوزا و همکارانش^۱ (۲۰۱۵) در مطالعه خود به بررسی زیست‌بوم‌های نوآوری برزیل و برخی چالش‌های آن با تأکید بر تلاش برزیل برای تقویت زیست‌بوم‌های نوآوری به‌عنوان یک گزینه استراتژیک و چارچوبی برای ارتقای توسعه اجتماعی-اقتصادی، استدلال کردند که می‌توان با رویارویی با برخی چالش‌های استراتژیک مانند پرورش فرهنگ نوآوری، اتخاذ یک تعریف وابسته به زمینه و چارچوب زیست‌بوم‌های نوآورانه، ارائه یک ترکیب سیاست نوآوری توسعه‌یافته و گسترده و تلاش برای ایجاد تعادل بین زیست‌بوم‌های نوآوری و مناطق و شهرهای دانش‌بنیان و توسعه شایستگی‌های مدیریت نوآوری، از برخی نتایج ناامیدکننده و موانع نوآوری جلوگیری کرد. انصاری و دیگران^۲ (۲۰۲۰) به شناسایی موانع کلیدی شرکت‌های دانش‌بنیان در صنعت کشاورزی پرداختند. یافته‌ها منجر به شناسایی پنج عنصر و موانع اصلی داخلی و خارجی، شامل ناکارآمدی بازار، موانع حاکمیتی-اداری، اتحادیه/سازمان ناکارآمد، فقدان مهارت و حرفه‌ای بودن و ناکارآمدی درونی شرکت شناسایی شد. بن حسن^۳ (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی وضعیت اقتصاد دانش‌بنیان در جهان عرب: مورد مطالعه قطر و لبنان پرداخت. نتایج نشان داد که عوامل متعددی به اقتصاد دانش‌بنیان در قطر و لبنان شکل می‌دهد. در قطر، نقطه قوت اصلی اقتصاد دانش‌بنیان عزم دولت قطر برای تنوع بخشیدن

1. pinosa & et
2. Ansari & et all
3. Ben Hassen

به اقتصاد است و ضعف اصلی آن کمبود منابع انسانی واجد شرایط، ترس از شکست و عملکرد پایین نظام نوآوری است. در لبنان، اقتصاد مبتنی بر دانش توسط نظام آموزشی و فرهنگ کارآفرینی هدایت می‌شود، با این وجود بی‌ثباتی سیاسی کشور و زیرساخت ضعیف فناوری اطلاعات و ارتباطات مانع توسعه آن می‌شود. گودرزی، مشهدی‌زاده و سید داودی^۱ (۲۰۲۳) در پژوهشی به شناسایی و رتبه‌بندی عوامل کمی و کیفی سرمایه‌گذاری خطرپذیر مؤثر در بهینه‌سازی ساختار سرمایه شرکت‌های دانش‌بنیان پرداختند و دریافتند که عوامل فناورانه، عوامل محیطی، شاخص‌های شرکتی و عوامل مدیریتی به‌عنوان مهم‌ترین عوامل کیفی و شاخص‌های مالی را می‌توان به‌عنوان مهم‌ترین عوامل کمی مؤثر در سرمایه‌گذاری خطرپذیر در بهینه‌سازی ساختار سرمایه شرکت‌های دانش‌بنیان برشمرد. در بین عوامل شناسایی‌شده، عوامل مدیریتی بالاترین رتبه و آخرین رتبه متعلق به عوامل فناورانه بود؛ همچنین از میان مؤلفه‌های فرعی، عوامل توانایی برقراری ارتباط مؤثر، تجربه گروه مدیریتی و حسن شهرت و توانایی کادر مدیریتی، رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص داد.

از مرور پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه کسب و کارهای دانش‌بنیان، می‌توان نتایج مهمی استخراج کرد که به شناسایی موانع و چالش‌های این نوع کسب و کارها کمک می‌کند. یکی از نتایج مهم این است که شرکت‌های دانش‌بنیان اغلب با موانعی متعدد مواجه هستند که از جمله آن‌ها می‌توان به مشکلات سیاست‌گذاری و قانونی، کمبود حمایت دولتی، مشکلات بازاریابی و فروش، عدم آمادگی مدیریتی، ناکارآمدی در مدیریت دانش اشاره کرد. این موانع می‌تواند باعث شکافی عمیق بین کنونی‌ات و آینده موفق این شرکت‌ها شود. از طرف دیگر، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که برخی از اقتصادهای منطقه، مانند قطر، تلاش مستمری برای تنوع بخشیدن به اقتصاد و توسعه زیست‌بوم‌های نوآوری دارند، در حالی که در دیگر کشورها مانند لبنان، عواملی مانند بی‌ثباتی سیاسی و ضعف زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات موانع اصلی را برای پیشرفت کسب و کارهای دانش‌بنیان ایجاد می‌کنند. به‌طور کلی، شناسایی این موانع و پیدا کردن راه‌حل‌های مناسب برای آن‌ها امری ضروری است که می‌تواند به توسعه و رشد پایدار این نوع کسب و کارها کمک کند. مروری بر پیشینه‌ها و توجه به ابعاد مختلف پژوهش‌های انجام‌شده چه در حوزه بررسی موانع و چه با موضوع علل موفقیت شرکت‌های دانش‌بنیان، لزوم بررسی موانع ایجاد کسب و کارهای نوپا را از دیدگاه متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی و به‌ویژه نخبگان حوزه مدیریت دانش که موضوع اصلی فعالیت آنها دانش و کسب و کار دانش‌بنیان است نمایان می‌سازد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر نوع، کاربردی است. جهت گردآوری اطلاعات از شیوه‌های کتابخانه‌ای-اسنادی و میدانی استفاده شد. پژوهش از نظر روش، توصیفی-ترکیبی است و برای حل مسئله پژوهش از روش پیمایش دلفی استفاده شد. ابتدا با استفاده از فن دلفی آمیخته (دلفی کلاسیک) موانع ایجاد کسب و کار

1. Godarzi, Mashhadizadeh & Sayyed Davoodi

دانش‌بنیان شناسایی و کشف شد؛ سپس موانع استخراج‌شده با استفاده از آماره‌های توصیفی مورد تحلیل قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل متخصصان حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کارشناسان ارشد حوزه کسب‌وکار دانش‌بنیان بودند که در مجموع ۴۰ نفر بر اساس میزان توانمندی علمی آن‌ها در حوزه مدیریت دانش و کسب‌وکار دانش‌بنیان به صورت هدفمند انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات نیز یک پرسشنامه بسته محقق ساخته است. همچنین چهار معیار اعتبار یا مقبولیت، اطمینان-ثبات، قابلیت تأیید و قابلیت انتقال یا تناسب برای ارزیابی روایی و دقت و استحکام پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت. پرسشنامه بسته در مقیاس طیف ۵ تایی لیکرت طراحی شده است، ۷ شاخص و ۱۰۴ سؤال را شامل می‌شود. داده‌ها با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی (میانگین، درصد) و نرم افزارهای Spss 25 مورد تجزیه و تحلیل استفاده قرار گرفت.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۴۷

شناسایی موانع ایجاد

کسب‌وکارهای

دانش‌بنیان در ...

شکل ۱. چارچوب مفهومی

بر اساس شکل شماره ۱ می‌توان گفت که موانع ایجاد کسب‌وکار دانش‌بنیان در ایران بر اساس نظر خبرگان شامل عوامل داخلی و عوامل خارجی است. عوامل داخلی شامل شاخص‌های محدودیت‌های مدیریتی، محدودیت‌های اجرایی و ساختاری و محدودیت‌های آموزشی است. همچنین عوامل خارجی نیز شامل شاخص‌های محدودیت‌های محیطی، محدودیت‌های اقتصادی و مالی، محدودیت‌های فرهنگی و در نهایت محدودیت‌های قانونی و اداری است.

۴- یافته‌ها

در ابتدا به توصیف نمونه‌های مورد مطالعه در بخش کیفی و کمی پژوهش حاضر می‌پردازیم.

جدول ۱. توصیف جمعیت شناختی بخش کیفی پژوهش

متغیرها	درصد فراوانی
جنسیت	خانم ۵۰٪
	آقا ۵۰٪
سمت شغلی	اساتید ۵۵٪
	کارشناسان ارشد حوزه کسب‌وکار ۴۵٪

توصیف نمونه مورد مطالعه نشان می‌دهد که از مجموع افرادی که در پژوهش حاضر شرکت کردند، ۵۰ درصد مرد و ۵۰ درصد زن بودند. از این مجموع شرکت کنندگان ۵۵ درصد از آن‌ها اساتید عضو هیئت علمی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ۴۵ درصد دیگر کارشناسان ارشد حوزه کسب کار دانش‌بنیان بودند.

جدول ۲. توصیف جمعیت شناختی بخش کمی پژوهش

متغیرها	درصد فراوانی
جنسیت	خانم ۶۵٪
	آقا ۳۵٪
سابقه خدمت	کمتر از ۱۰ سال ۳۰٪
	بین ۱۰-۲۰ سال ۵۰٪
	۲۰ سال به بالا ۲۰٪

نمونه مورد مطالعه بخش کمی پژوهش حاضر نشان می‌دهد که از مجموع مشارکت کنندگان در پژوهش ۶۵ درصد زن و ۳۵ درصد مرد بودند که تمامی آن‌ها از مسئولان و کارشناسان حوزه کسب و کار دانش‌بنیان بودند. به لحاظ سابقه خدمت ۳۰ درصد سابقه کمتر از ۱۰ سال، ۵۰ درصد دارای سابقه بین ۱۰ - ۲۰ سال و در آخر ۲۰ درصد دارای سابقه ۲۰ سال به بالا بودند.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۴۸

دوره ۳، شماره ۱

پیاپی ۷

۱-۴- پاسخ به پرسش پژوهش: موانع ایجاد کسب و کارهای دانش‌بنیان در ایران کدام‌اند؟ گام اول پژوهش دلفی

برای شناسایی موانع ایجاد کسب و کارهای دانش‌بنیان در ابتدا دانش مکتوب در این حوزه را که در قالب متون علمی (مقالات، پایان‌نامه‌ها) منتشر شده گردآوری و مورد بررسی قرار گرفت. سپس بر اساس مطالعات صورت گرفته موانع به دست آمده به دودسته عوامل داخلی و عوامل خارجی دسته‌بندی شدند که عوامل داخلی شامل مؤلفه‌های محدودیت‌های مدیریتی، محدودیت‌های اجرایی و ساختاری و محدودیت‌های آموزشی و عوامل خارجی شامل محدودیت‌های محیطی، محدودیت‌های اقتصادی و مالی، محدودیت‌های فرهنگی و در آخر محدودیت‌های قانونی و اداری است. هر کدام از این مؤلفه‌ها نیز گویه‌های مختص خود را دارند که در جدول فوق آورده شده است.

جدول ۲. موانع شناسایی شده در حوزه کسب و کار دانش‌بنیان

منبع	کدهای اولیه
عوامل داخلی	
محدودیت‌های مدیریتی	
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	عدم اعتماد سرمایه‌گذاران به اجرایی شدن طرح
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (مدرسی، فرهادی‌نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)، (براتی، ۱۴۰۱)	بالا بودن ریسک راه‌اندازی کسب و کار

منبع	کدهای اولیه
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	عدم حمایت سرمایه‌گذاران برای پشتیبانی از کارآفرینان جوان و تازه‌کار
(غلامی و رمضانی، ۱۳۹۷)، (براتی، ۱۴۰۱)	عدم شناخت صحیح و کافی از مقوله برند و برندسازی
(امانی تهران و احمد امینی، ۱۳۹۰)، (نصری، ۱۴۰۱)	عدم وجود مدیریت مرکزی قوی برای برآورد توانایی طرح‌ها و محاسبات اقتصادی هر ایده
(امانی تهران و احمد امینی، ۱۳۹۰)	عدم وجود مجموعه مرکزی برای کنترل بودجه و هزینه‌ها
(براتی، ۱۴۰۱)	عدم تفکر استراتژیک مدیران
(براتی، ۱۴۰۱)، (نصری، ۱۴۰۱)	عدم استفاده از ابزارهای نوین تبلیغاتی
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	عدم اعتقاد به یک مدیر غیرفناور
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	بازاریابی ضعیف
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	ناشنایی با فضای کسب‌وکار
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	عدم اعتقاد به استفاده از مشاوره مدیریتی خارج از سازمان
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	انتقادناپذیر بودن مدیران ارشد
(نصری، ۱۴۰۱)	عدم تعیین دقیق بازار هدف و نوع مشتریان مناسب
محدودیت‌های اجرایی و ساختاری	
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	عدم وضع و کنترل استانداردهای لازم برای کیفیت نهاده‌ها
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	ضعف در نظام اداری و رواج برخی ناهنجاری‌ها
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	ورود افراد غیرمتخصص به برخی از عرصه‌های کسب‌وکارهای دانش‌بنیان
(مدرسی، فرهادی‌نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	نبود مکان مناسب برای استقرار کسب‌وکار
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	سنتی بودن روش‌ها و تجهیزات مورد استفاده
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	کیفیت پایین نهاده‌های مورد نیاز
(مدرسی، فرهادی‌نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	نبود ارتباطات مؤثر با تأمین‌کننده‌ها و شبکه‌های توزیع و فروش
(مدرسی، فرهادی‌نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	فقدان آگاهی از خدمات حمایتی
(مدرسی، فرهادی‌نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	نبود نیروی انسانی توانمند در بازار کار یا دشواری جذب آن‌ها
(براتی، ۱۴۰۱)، (نصری، ۱۴۰۱)	فقدان قابلیت نوآوری محصولات
(براتی، ۱۴۰۱)	عدم وجود منابع غنی
(براتی، ۱۴۰۱)	عدم وجود مواد اولیه باکیفیت
(براتی، ۱۴۰۱)	عدم استانداردسازی تولیدات و فعالیت‌ها
(براتی، ۱۴۰۱)	عدم به‌کارگیری فناوری‌های پیشرفته
(براتی، ۱۴۰۱)	عدم تأمین سرمایه و نیروی کار
(براتی، ۱۴۰۱)، (تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)، (نصری، ۱۴۰۱)	کمبود نیروی انسانی متخصص و توانمند
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	عدم انطباق ویژگی‌های محصول با انتظارات بازار
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	عدم شایسته‌سالاری
(نصری، ۱۴۰۱)	عدم زیرساخت‌های مناسب ICT
محدودیت‌های آموزشی	
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (مدرسی، فرهادی‌نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	عدم مشاوره گرفتن از افراد متخصص و کارآفرین در توسعه کسب‌وکارهای دانش‌بنیان
(مدرسی، فرهادی‌نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	ناکافی و به‌روز نبودن اطلاعات بازار و صنعت
(مدرسی، فرهادی‌نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	محدودیت‌های مربوط به نظام رسمی آموزش کشور

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۵۰

دوره ۳، شماره ۱

پیاپی ۷

منبع	کدهای اولیه
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	نبود آموزش‌های راه‌اندازی و مدیریت کسب‌وکار
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	نبود مدرسان مجرب و اثرگذار در دوره‌های آموزش کارآفرینی
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)، (نصری، ۱۴۰۱)	نامناسب بودن آموزش‌های موجود در زمینه کارآفرینی
(براتی، ۱۴۰۱)	عدم تمرکز بر تحقیق و توسعه
عوامل خارجی	
محدودیت‌های محیطی	
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	پایین بودن نسبی قیمت محصولات نسبت به هزینه تمام شده
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)، (تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	تحریم‌های بین‌المللی علیه کشور
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	ابهام و قابل پیش‌بینی نبودن بازار محصولات
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	عدم خرید تضمینی محصولات
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)، (غلامی و رضانی، ۱۳۹۷)	عدم شناسایی فعالیت‌های رقبا
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (غلامی و رضانی، ۱۳۹۷)	نوسان سیاست‌های بازار
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	ضعف شبکه توزیع محصولات در سطح منطقه و کشور
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	انحصاری بودن بازار توسط رقبا برای ورود کارآفرینان جدید به بازار
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	تقلب سایر یا برخی از شرکتها
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	دشواری دسترسی به مؤسسات تحقیقاتی و آزمایشگاه‌ها برای تأمین نیازهای پژوهشی
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	محدود بودن کسب‌وکارهای نمونه و استانداردهای الگویی
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	نبودن تقاضای کافی برای تولیدات و محصولات کسب‌وکارهای دانش‌بنیان
(غلامی و رضانی، ۱۳۹۷)	فقدان مشتری وفادار
(غلامی و رضانی، ۱۳۹۷)	ناتوانی در ورود و بقا در بازار
(غلامی و رضانی، ۱۳۹۷)، (تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	فقدان رابطه صنعت و دانشگاه
(غلامی و رضانی، ۱۳۹۷)	بی‌اعتمادی به محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان
(براتی، ۱۴۰۱)، (تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)، (نصری، ۱۴۰۱)	نبود ثبات سیاسی-اقتصادی
(براتی، ۱۴۰۱)	عدم انعطاف و رقابت‌پذیری در صنعت
(براتی، ۱۴۰۱)	فقدان ارتباطات حرفه‌ای بین تولیدکنندگان و رقبای جهانی
(براتی، ۱۴۰۱)	وجود اقتصاد متکی بر دولت
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	عدم حمایت از محصول داخل
(نصری، ۱۴۰۱)	تغییر در نیازها و خواسته‌های مشتریان
محدودیت‌های اقتصادی و مالی	
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	تورم فزاینده نهاده‌ها و تجهیزات موردنیاز
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	تعلق نگرفتن یارانه

منبع	کدهای اولیه
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	دادن تسهیلات با بهره بالا و سختگیری های بانک در رابطه با تهیه ضامن معتبر، وثیقه، سفته و غیره
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)، (نصری، ۱۴۰۱)	دشواری تأمین نقدینگی، سرمایه و تعداد کم مراکز وام دهنده به بعضی کسب و کارهای دانش بنیان
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	کافی نبودن مبلغ وام و تسهیلات بانکی با توجه به فعالیت و نیاز کسب و کارهای دانش بنیان
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)، (تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	نبود سرمایه اولیه برای راه اندازی کسب و کارهای دانش بنیان
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	جریان های مالی نامناسب و نوسانات نرخ ارز
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	فقدان سود زیاد
(نصری، ۱۴۰۱)	حمایت مالی ناکافی از شرکتها
(نصری، ۱۴۰۱)	طولانی بودن پروسه بازدهی محصول شرکتها
محدودیت های فرهنگی	
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	افزایش تمایل بازار به محصولات وارداتی و خارجی
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	حاکمیت فرهنگ دلالی و واسطه گری
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	بخل و حسادت و تنگ نظری های اطرافیان و عدم حمایت آنها از کارآفرینان جوان
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	ضعف کار تیمی
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	فقدان فرهنگ خطرپذیری
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	عدم گرایش به کار
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	وجود تبعیض های جنسیتی
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	تبعیض های اداری (پارتنری بازی در ارائه تسهیلات و مجوزها به افراد خاص)
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	نگرش سلیقه ای مسئولان و کارشناسان نهادهای مربوطه
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	تمرکز بیش از حد بر مباحث فنی
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	تمرکز بیش از حد بر توسعه محصول
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	فقدان درک درست از نقش و وظایف مدیریت
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	فقدان درک درست از توانمندی های مورد نیاز مدیریتی
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	فقدان دید بلندمدت و توجه به زمان بر بودن توسعه مدیریت
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	عدم اعتقاد به اشتراک گذاری دانش و اطلاعات
محدودیت های قانونی و اداری	
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	مراحل طولانی و خسته کننده اداری برای ثبت و راه اندازی یک کسب و کار دانش بنیان
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)	عدم ثبت رسمی و قانونی بسیاری از فعالیت های کسب و کارهای دانش بنیان به منظور کنترل نظارت بر کار آنها
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)، (غلامی و رضانی، ۱۳۹۷)	عدم حمایت دولت از کارآفرینان
(نادری و همکاران، ۱۳۹۶)، (نصری، ۱۴۰۱)	مشکلات و موانع تراشی کارکنان نهادهای دولتی در تصویب کردن طرح کسب و کارهای دانش بنیان
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	قوانین و روش های پیچیده ارزیابی طرح های پیشنهادی برای دریافت تسهیلات

منبع	کدهای اولیه
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	لزوم ارائه وثیقه برای دریافت تسهیلات بانکی
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	وجود فساد اداری
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)، (براتی، ۱۴۰۱)	نبود قوانین مناسب برای جذب سرمایه‌گذاران خارجی
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	اخذ مجوزهای لازم و مشکلات مربوط به سازمان‌ها و ادارات دولتی مربوطه
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	کوتاه بودن زمان بازپرداخت تسهیلات بانکی
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)	نبود قوانین مناسب برای سرمایه‌گذاری مشترک
(مدرسی، فرهادی نژاد و دهنمکی، ۱۳۹۷)، (تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	تغییر مکرر قوانین و مقررات حاکم بر شرکت‌ها
(براتی، ۱۴۰۱)	نبود سیاست‌ها و حمایت‌های تشویقی
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	عدم پرداخت به‌موقع مطالبات شرکت‌ها
(تقوا، دهقانی و طباطبائیان، ۱۴۰۱)	آشنایی کم سیاست‌گذاران و مسئولین مرتبط با واقعیات موجود
(نصری، ۱۴۰۱)	ضعف در حقوق مالکیت فکری
(نصری، ۱۴۰۱)	سیاست‌های ناموزون حمایتی دولت

در دور اول دلفی شاخص‌ها و گویه‌های شناسایی شده در اختیار پنل دلفی قرار گرفت تا نظرشان در مورد اهمیت هر کدام از گویه‌ها از بسیار کم تا بسیار زیاد اعلام نمایند و همچنین در صورت نیاز نیز شاخص یا گویه‌ای را اضافه نمایند.

۲-۴- گام دوم پژوهش دلفی

پس از دریافت داده‌ها از دور اول دلفی، دوباره پرسشنامه بین اعضای پنل توزیع گردید. در دور دوم دلفی میانگین هر کدام از مؤلفه‌ها در پرسشنامه درج و برای اعضای پنل ارسال گردید. همچنین در این مرحله از متخصصان خواسته شد که بر اساس میانگین‌های به‌دست آمده نظرشان را در مورد حفظ یا حذف گویه‌ها اعلام کنند. در نتیجه در صورتی که میانگین گویه‌ای کمتر از ۳ باشد، آن گویه حذف می‌شود.

جدول ۳. مؤلفه‌ها و گویه‌های به‌دست‌آمده در دور دوم و سوم دلفی مؤلفه محدودیت‌های مدیریتی (عوامل داخلی)

تصمیم‌گیری	میانگین	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	طیف شاخص‌ها
							(گویه‌ها)
عوامل داخلی							
محدودیت‌های مدیریتی							
پذیرش	۳,۸۵	۴۰٪	۲۰٪	۱۵٪	۱۵٪	۵٪	عدم اعتماد سرمایه‌گذاران به اجرایی شدن طرح
پذیرش	۴,۰۵	۴۰٪	۳۰٪	۲۵٪	۵٪	-	بالا بودن ریسک راه‌اندازی کسب‌وکار

تصمیم‌گیری	میانگین	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	طیف شاخص‌ها (گویه‌ها)
پذیرش	۴,۱	۴۰٪	۳۵٪	۲۰٪	۵٪	-	عدم حمایت سرمایه‌گذاران برای پشتیبانی از کارآفرینان جوان و تازه‌کار
پذیرش	۳,۹	۴۰٪	۲۰٪	۳۵٪	۱۰٪	-	عدم شناخت صحیح و کافی از مقوله برند و برندسازی
پذیرش	۴,۰۵	٪۳۵	٪۳۵	٪۳۰	-	-	عدم وجود مدیریت مرکزی قوی برای برآورد توانایی طرح‌ها و محاسبات اقتصادی هر ایده
پذیرش	۳,۶	٪۳۰	٪۱۵	٪۴۰	٪۱۵	-	عدم وجود مجموعه مرکزی برای کنترل بودجه و هزینه‌ها
پذیرش	۳,۷	۲۵٪	۳۵٪	۲۵٪	۱۵٪	-	عدم تفکر استراتژیک مدیران
رد	۲,۹۵	۱۰٪	۱۵٪	۴۵٪	۲۰٪	۱۰٪	عدم استفاده از ابزارهای نوین تبلیغاتی
رد	۲,۸	۵٪	۲۰٪	۴۵٪	۱۰٪	۲۰٪	عدم اعتقاد به یک مدیر غیرفناور
پذیرش	۳,۷۵	۳۰٪	۲۰٪	٪۴۰	۵٪	-	بازاریابی ضعیف
پذیرش	۳,۸	۲۵٪	۳۵٪	۳۵٪	۵٪	-	ناآشنایی با فضای کسب‌وکار
پذیرش	۳,۸	۳۵٪	۳۰٪	۲۰٪	۱۰٪	۵٪	عدم اعتقاد به استفاده از مشاوره مدیریتی خارج از سازمان
پذیرش	۳,۷۵	۳۵٪	۲۵٪	۲۵٪	۱۰٪	۵٪	انتقادپذیر بودن مدیران ارشد
پذیرش	۳,۵۵	۳۰٪	۱۵٪	۳۵٪	۲۰٪	-	عدم تعیین دقیق بازار هدف و نوع مشتریان مناسب
پذیرش	۳,۷	۲۵٪	۳۵٪	۲۵٪	۱۵٪	-	شمسیر دو لبه علم و تجربه (تکیه بیش‌ازحد به تفکر علمی در برابر تکیه بیش‌ازحد برخی مدیران بر تجربه)
پذیرش	۳,۸	۳۵٪	۳۰٪	۲۰٪	۱۰٪	۵٪	نبود راهبرد دقیق در ارائه محصول
پذیرش	۴,۰۵	٪۳۵	٪۳۰	٪۳۵	-	-	رابطه‌مداری و رابطه‌مداری در حمایت از کسب‌وکارهای دانش‌بنیان
پذیرش	۴,۰۵	٪۳۵	٪۳۵	٪۳۰	-	-	عدم تیم‌سازی صحیح در بنیان‌گذاری کسب‌وکار دانش‌بنیان
پذیرش	۳,۸	۲۵٪	۳۵٪	۳۵٪	۵٪	-	عدم مطالعه و کسب اطلاعات روزآمد و تخصصی در این زمینه از سوی مدیران ارشد

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۵۳

شناسایی موانع ایجاد

کسب‌وکارهای

دانش‌بنیان در ...

بر اساس یافته‌های به دست آمده در جدول (۳) می‌توان این چنین بیان کرد که گویه‌های عدم استفاده از ابزارهای نوین تبلیغاتی و عدم اعتقاد به یک مدیر غیرفناور با توجه به این که میانگین آن‌ها کمتر از ۳ است، بنابراین بر اساس نظر خبرگان حذف می‌گردد. سایر گویه‌ها چون میانگینشان از ۳ بیشتر است مورد تأیید قرار می‌گیرد. همچنین بر اساس نظر خبرگان مهم‌ترین گویه، عدم حمایت سرمایه‌گذاران برای پشتیبانی از کارآفرینان جوان و تازه کار شناسایی شد.

جدول ۴. مؤلفه‌ها و گویه‌های به دست آمده در دور دوم و سوم دلفی مؤلفه محدودیت‌های اجرایی و ساختاری (عوامل داخلی)

طیف شاخص‌ها (گویه‌ها)	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین	تصمیم‌گیری
عوامل داخلی							
محدودیت‌های اجرایی و ساختاری							
عدم وضع و کنترل استانداردهای لازم برای کیفیت نهاده‌ها	۵٪	۱۰٪	۶۰٪	۱۵٪	۱۰٪	۳٫۱۵	پذیرش
ضعف در نظام اداری و رواج برخی ناهنجاری‌ها	-	۱۰٪	۲۰٪	۳۰٪	۴۰٪	۴	پذیرش
ورود افراد غیرمتخصص به برخی از عرصه‌های کسب‌وکارهای دانش‌بنیان	-	۵٪	۲۵٪	۳۰٪	۴۰٪	۴٫۰۵	پذیرش
نبود مکان مناسب برای استقرار کسب‌وکار	۵٪	۲۰٪	۲۵٪	۲۰٪	۳۰٪	۳٫۵	پذیرش
سستی بودن روش‌ها و تجهیزات مورد استفاده	-	۱۵٪	۲۵٪	۳۵٪	۲۵٪	۳٫۷	پذیرش
کیفیت پایین نهاده‌های مورد نیاز	۵٪	۱۰٪	۴۰٪	۲۰٪	۲۰٪	۳٫۴۵	پذیرش
نبود ارتباطات مؤثر با تأمین‌کننده‌ها و شبکه‌های توزیع و فروش	-	-	۲۵٪	۳۵٪	۴۰٪	۴٫۱	پذیرش
فقدان آگاهی از خدمات حمایتی	-	۵٪	۲۰٪	۵۰٪	۲۵٪	۳٫۹۵	پذیرش
نبود نیروی انسانی توانمند در بازار کار یا دشواری جذب آن‌ها	-	۱۵٪	۲۵٪	۳۵٪	۲۵٪	۳٫۷	پذیرش
فقدان قابلیت نوآوری محصولات	-	۱۵٪	۴۰٪	۱۵٪	۳۰٪	۳٫۶	پذیرش
عدم وجود منابع غنی	۵٪	۱۰٪	۳۵٪	۴۰٪	۱۰٪	۳٫۴۵	پذیرش
عدم وجود مواد اولیه باکیفیت	۵٪	۱۰٪	۶۰٪	۱۵٪	۱۰٪	۳٫۱۵	پذیرش
عدم استانداردسازی تولیدات و فعالیت‌ها	۵٪	۱۰٪	۳۵٪	۲۰٪	۲۵٪	۳٫۴۵	پذیرش
عدم به‌کارگیری فناوری‌های پیشرفته	-	۲۰٪	۳۵٪	۱۵٪	۳۰٪	۳٫۵۵	پذیرش

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۵۴

دوره ۳، شماره ۱

پیاپی ۷

عدم تأمین سرمایه و نیروی کار	۵%	۱۵%	۳۰%	۲۰%	۳۰%	۳,۵۵	پذیرش
کمبود نیروی انسانی متخصص و توانمند	۵%	۱۵%	۲۵%	۲۰%	۳۵%	۳,۶۵	پذیرش
عدم انطباق ویژگی‌های محصول با انتظارات بازار	۵%	۱۵%	۲۵%	۲۰%	۳۵%	۳,۶۵	پذیرش
عدم شایسته‌سالاری	-	۱۰%	۲۰%	۳۰%	۴۰%	۴	پذیرش
عدم زیرساخت‌های مناسب ICT	-	۵%	۳۵%	۳۵%	۲۵%	۳,۸	پذیرش
سانسور و محدودیت شدید اینترنت و ابزارهای بازاریابی دیجیتال	-	۵%	۲۰%	۳۵%	۴۰%	۴,۱	پذیرش
عدم وجود قوانین پشتیبانی از فعالیت‌های کارآفرینانه	-	۱۵%	۴۰%	۱۵%	۳۰%	۳,۶	پذیرش

با توجه به یافته‌های حاصل شده در جدول (۴) می‌توان گفت که تمامی گویه‌ها به دلیل این که میانگین هر کدام بیشتر از ۳ است، بنابراین هیچ گویه‌ای حذف نگردید و تمامی گویه‌ها مورد تأیید خبرگان قرار گرفت. همچنین بر اساس نظر خبرگان مهم‌ترین گویه، گویه‌های نبود ارتباطات مؤثر با تأمین‌کننده‌ها و شبکه‌های توزیع و فروش و سانسور و محدودیت شدید اینترنت و ابزارهای بازاریابی دیجیتال شناسایی شد.

جدول ۵. مؤلفه‌ها و گویه‌های به دست آمده در دور دوم و سوم دلفی مؤلفه محدودیت‌های آموزشی (عوامل داخلی)

تصمیم‌گیری	میانگین	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	طیف شاخص‌ها (گویه‌ها)
عوامل داخلی							
محدودیت‌های آموزشی							
پذیرش	۴,۰۵	۳۵%	۳۵%	۲۰%	-	-	عدم مشاوره گرفتن از افراد متخصص و کارآفرین در توسعه کسب و کارهای دانش‌بنیان
پذیرش	۳,۸۵	۴۰%	۲۰%	۱۵%	۱۵%	۵%	نا کافی و به‌روز نبودن اطلاعات بازار و صنعت
پذیرش	۴,۱۵	۴۰%	۳۵%	۲۵%	-	-	محدودیت‌های مربوط به نظام رسمی آموزش کشور
پذیرش	۳,۸	۲۵%	۳۵%	۳۵%	۵%	-	نبود آموزش‌های راه‌اندازی و مدیریت کسب و کار
پذیرش	۳,۸۵	۴۰%	۲۵%	۲۵%	۱۰%	-	نبود مدرسان مجرب و اثرگذار در دوره‌های آموزش کارآفرینی
پذیرش	۳,۸۵	۴۰%	۲۵%	۲۵%	۱۰%	-	نامناسب بودن آموزش‌های موجود در زمینه کارآفرینی
پذیرش	۳,۴۵	۱۰%	۴۰%	۳۵%	۱۰%	۵%	عدم تمرکز بر تحقیق و توسعه
پذیرش	۳,۵۵	۳۰%	۱۵%	۳۵%	۲۰%	-	عدم وجود تجربه و تلاش در کارآفرینان
پذیرش	۳,۶۵	۳۵%	۲۰%	۲۵%	۱۵%	۵%	عدم وجود منابع آموزشی سازمان‌دهی شده و قابل دسترس

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول (۵) می‌توان گفت که تمامی گویه‌های مربوط به مؤلفه محدودیت‌های آموزشی به دلیل این که میانگین هر کدام بیشتر از ۳ است، بنابراین هیچ گویه‌ای حذف نگردد و تمامی گویه‌ها مورد تأیید خبرگان قرار گرفت. همچنین بر اساس نظر خبرگان مهم ترین گویه، گویه محدودیت‌های مربوط به نظام رسمی آموزش کشور شناسایی شد.

جدول ۶. مؤلفه‌ها و گویه‌های به دست آمده در دور دوم و سوم دلفی مؤلفه محدودیت‌های محیطی (عوامل خارجی)

طیف شاخص‌ها (گویه‌ها)	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین	تصمیم‌گیری
عوامل خارجی							
محدودیت‌های محیطی							
پایین بودن نسبی قیمت محصولات نسبت به هزینه تمام‌شده	۱۰٪	۵٪	۴۰٪	۳۵٪	۱۰٪	۳٫۲	پذیرش
تحریم‌های بین‌المللی علیه کشور	-	۱۵٪	۲۵٪	۳۵٪	۲۵٪	۳٫۷	پذیرش
ابهام و قابل پیش‌بینی نبودن بازار محصولات	-	۱۰٪	۲۰٪	۳۰٪	۴۰٪	۴	پذیرش
عدم خرید تضمینی محصولات	-	۱۵٪	۲۵٪	۳۵٪	۲۵٪	۳٫۷	پذیرش
عدم شناسایی فعالیت‌های رقبا	۵٪	۱۵٪	۳۰٪	۲۰٪	۳۰٪	۳٫۵۵	پذیرش
نوسان سیاست‌های بازار	-	۵٪	۲۰٪	۴۵٪	۳۰٪	۴٫۲	پذیرش
ضعف شبکه توزیع محصولات در سطح منطقه و کشور	۵٪	۱۵٪	۳۰٪	۲۰٪	۳۰٪	۳٫۵۵	پذیرش
انحصاری بودن بازار توسط رقبا برای ورود کارآفرینان جدید به بازار	-	-	۴۵٪	۲۰٪	۳۰٪	۳٫۸۵	پذیرش
تقلب سایر یا برخی از شرکت‌ها	۵٪	۱۰٪	۳۵٪	۲۰٪	۳۰٪	۳٫۵۵	پذیرش
دشواری دسترسی به مؤسسات تحقیقاتی و آزمایشگاه‌ها برای تأمین نیازهای پژوهشی	۵٪	۱۰٪	۴۰٪	۱۵٪	۲۵٪	۳٫۵	پذیرش
محدود بودن کسب‌وکارهای نمونه و استانداردهای الگویی	۱۵٪	۵٪	۲۵٪	۴۵٪	۱۰٪	۳٫۳	پذیرش
نبودن تقاضای کافی برای تولیدات و محصولات کسب‌وکارهای دانش‌بنیان	۵٪	۱۰٪	۴۰٪	۱۵٪	۲۵٪	۳٫۵	پذیرش
فقدان مشتری وفادار	۱۵٪	۱۵٪	۴۰٪	۲۵٪	۵٪	۲٫۹	رد
ناتوانی در ورود و بقا در بازار	۵٪	۱۰٪	۳۵٪	۲۰٪	۳۰٪	۳٫۵۵	پذیرش
فقدان رابطه صنعت و دانشگاه	-	۵٪	۲۰٪	۲۰٪	۵۵٪	۴٫۲۵	پذیرش
بی‌اعتمادی به محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان	۵٪	۱۰٪	۶۰٪	۱۵٪	۱۰٪	۳٫۱۵	پذیرش
نبود ثبات سیاسی-اقتصادی	-	-	۲۵٪	۱۵٪	۶۰٪	۴٫۳۵	پذیرش

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۵۶

دوره ۳، شماره ۱

پیاپی ۷

عدم انعطاف و رقابت‌پذیری در صنعت	-	۵%	۳۵%	۳۵%	۲۵%	۳,۸	پذیرش
فقدان ارتباطات حرفه‌ای بین تولیدکنندگان و رقبای جهانی	-	۵%	۴۰%	۲۰%	۳۰%	۳,۷۵	پذیرش
وجود اقتصاد متکی بر دولت	-	-	۲۰%	۳۰%	۵۰%	۴,۳	پذیرش
عدم حمایت از محصول داخل	-	۱۵%	۲۵%	۳۵%	۲۵%	۳,۷	پذیرش
تغییر در نیازها و خواسته‌های مشتریان	۵%	۱۰%	۳۵%	۲۰%	۳۰%	۳,۵۵	پذیرش
بی‌اعتمادی به ایران در منطقه و جهان	۵%	۱۰%	۳۵%	۲۰%	۳۰%	۳,۵۵	پذیرش

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول (۶) می‌توان این چنین بیان کرد که از بین گویه‌های استخراج شده، گویه فقدان مشتری وفادار به علت این که میانگین آن برابر با $2/9$ به دست آمده و این مقدار حاصل شده کمتر از ۳ است، بنابراین بر اساس نظر خبرگان حذف گردید و بقیه گویه‌ها با توجه به این که میانگینشان از ۳ بیشتر است، در نتیجه مورد تأیید قرار گرفتند. همچنین بر اساس نظر خبرگان مهم‌ترین گویه، گویه نبود ثبات سیاسی - اقتصادی شناسایی شد.

جدول ۷. مؤلفه‌ها و گویه‌های به دست آمده در دور دوم و سوم دلفی مؤلفه محدودیت‌های اقتصادی و مالی (عوامل خارجی)

تصمیم‌گیری	میانگین	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	طیف شاخص‌ها (گویه‌ها)
عوامل خارجی							
محدودیت‌های اقتصادی و مالی							
پذیرش	۴,۱۵	۴۰%	۳۵%	۲۵%	-	-	تورم فزاینده نهاده‌ها و تجهیزات موردنیاز
پذیرش	۳,۴۵	۱۰%	۴۰%	۴۰%	۵%	۵%	تعلق نگرقتن یارانه
پذیرش	۴	۴۰%	۳۰%	۲۰%	۱۰%	-	دادن تسهیلات با بهره بالا و سختگیری‌های بانک در رابطه با تهیه ضامن معتبر، وثیقه، سفته و غیره
پذیرش	۴,۱	۴۰%	۳۵%	۲۵%	-	-	دشواری تأمین نقدینگی، سرمایه و تعداد کم مراکز وام‌دهنده به بعضی کسب‌وکارهای دانش‌بنیان
پذیرش	۴,۲	۳۰%	۴۵%	۲۰%	۵%	-	کافی نبودن مبلغ وام و تسهیلات بانکی با توجه به فعالیت و نیاز کسب‌وکارهای دانش‌بنیان
پذیرش	۴,۲۵	۵۵%	۲۰%	۲۰%	۵%	-	نبودن سرمایه اولیه برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای دانش‌بنیان
پذیرش	۴,۵۵	۶۵%	۲۵%	۱۰%	-	-	جریان‌های مالی نامناسب و نوسانات نرخ ارز
پذیرش	۳,۸	۲۵%	۳۵%	۳۵%	۵%	-	فقدان سود زیاد

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۵۷

شناسایی موانع ایجاد کسب‌وکارهای دانش‌بنیان در ...

حمایت مالی ناکافی از شرکتها	-	۵%	۲۰%	۳۵%	۳۵%	۴,۲۵	پذیرش
طولانی بودن پرو سه بازدهی محصول شرکتها	-	۵%	۳۵%	۳۵%	۲۵%	۳,۸	پذیرش
گزینه‌های عمل کردن و رانت در اعطای تسهیلات توسط بعضی صندوقها	-	۱۰%	۲۰%	۳۰%	۴۰%	۴	پذیرش
رکود و تورم	-	۱۰%	۲۰%	۳۰%	۴۰%	۴	پذیرش

بر اساس یافته‌های به دست آمده در جدول (۷) می‌توان گفت که تمامی گویه‌های استخراج شده برای مؤلفه محدودیت‌های اقتصادی و مالی با توجه به این که میانگین هر کدام از آن‌ها از ۳ بیشتر است در نتیجه تمامی گویه‌های مدنظر مورد تأیید اعضای پنل قرار گرفتند و گویه‌ای حذف نگردید؛ و همچنین بر اساس نظر خبرگان مهم‌ترین گویه، گویه جریان‌های مالی نامناسب و نوسانات نرخ ارز شناسایی شد.

جدول ۸. مؤلفه‌ها و گویه‌های به دست آمده در دور دوم و سوم دلفی مؤلفه محدودیت‌های آموزشی

طیف شاخص‌ها (گویه‌ها)	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین	تصمیم‌گیری
عوامل خارجی							
محدودیت‌های فرهنگی							
افزایش تمایل بازار به محصولات وارداتی و خارجی	-	۱۵%	۴۰%	۱۵%	۳۰%	۳,۶	پذیرش
حاکمیت فرهنگ دلالی و واسطه‌گری	-	۵%	۱۵%	۲۰%	۶۰%	۴,۳۵	پذیرش
بخل و حسادت و تنگ‌نظری‌های اطرافیان و عدم حمایت آن‌ها از کارآفرینان جوان	-	۱۵%	۲۰%	۴۰%	۲۵%	۳,۷۵	پذیرش
ضعف کار تیمی	-	۵%	۳۰%	۳۵%	۳۰%	۳,۹	پذیرش
فقدان فرهنگ خطرپذیری	۱۵%	۵%	۲۰%	۵۰%	۱۰%	۳,۳۵	پذیرش
عدم گرایش به کار	۱۰%	۵%	۴۰%	۳۵%	۱۰%	۳,۲	پذیرش
وجود تبعیض‌های جنسیتی	۱۵%	۱۵%	۴۰%	۲۵%	۵%	۲,۹	رد
تبعیض‌های اداری (پارتی بازی در ارائه تسهیلات و مجوزها به افراد خاص)	-	۱۰%	۲۰%	۳۰%	۴۰%	۴	پذیرش
نگرش سلیقه‌ای مسئولان و کارشناسان نهادهای مربوطه	-	-	۳۰%	۳۵%	۳۵%	۴,۰۵	پذیرش
تمرکز بیش از حد بر مباحث فنی	۵%	۳۵%	۴۰%	۲۰%	-	۲,۷۵	رد
تمرکز بیش از حد بر توسعه محصول	۱۰%	۲۰%	۵۰%	۵%	۱۵%	۲,۹۵	رد

فقدان درک درست از نقش و وظایف مدیریت	-	۱۵%	۴۰%	۱۵%	۳۰%	۳۶	پذیرش
فقدان درک درست از توانمندی‌های مورد نیاز مدیریتی	۱۵%	۵%	۲۰%	۵۰%	۱۰%	۳,۳۵	پذیرش
فقدان دید بلندمدت و توجه به زمان بر بودن توسعه مدیریت	۵%	۵%	۴۰%	۴۰%	۱۰%	۳,۴۵	پذیرش
عدم اعتقاد به اشتراک گذاری دانش و اطلاعات	-	-	۴۵%	۲۰%	۳۰%	۳,۸۵	پذیرش
عدم اعتقاد به مدیریت دانش	-	۵%	۳۰%	۳۵%	۳۰%	۳,۹	پذیرش
عدم پذیرا بودن جامعه	-	۱۵%	۴۰%	۱۵%	۳۰%	۳,۶	پذیرش

بر اساس یافته‌های به دست آمده در جدول (۸) می‌توان گفت که از میان گویه‌های مذکور در مؤلفه محدودیت‌های فرهنگی، گویه‌های وجود تبعیض‌های جنسیتی، تمرکز بیش از حد بر مباحث فنی و تمرکز بیش از حد بر توسعه محصول به دلیل این که میانگین هر کدام از آن‌ها کمتر از ۳ است، بنابراین بر اساس نظر خبرگان حذف گردیدند؛ و همچنین بر اساس نظر خبرگان مهم ترین گویه، گویه‌ی حاکمیت فرهنگ دلالی و واسطه‌گری شناسایی شد.

شناسایی موانع ایجاد کسب و کارهای دانش بنیان در ...

جدول ۹. مؤلفه‌ها و گویه‌های به دست آمده در دور دوم و سوم دلفی مؤلفه محدودیت‌های قانونی و اداری (عوامل خارجی)

تصمیم‌گیری	میانگین	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	طیف شاخص‌ها (گویه‌ها)
عوامل خارجی							
محدودیت‌های قانونی و اداری							
پذیرش	۳,۹۵	۲۵%	۵۰%	۲۰%	۵%	-	مراحل طولانی و خسته کننده اداری برای ثبت و راه اندازی یک کسب و کار دانش بنیان
پذیرش	۳,۸۵	۳۰%	۲۰%	۴۵%	-	-	عدم ثبت رسمی و قانونی بسیاری از فعالیت‌های کسب و کارهای دانش بنیان به منظور کنترل نظارت بر کار آنها
پذیرش	۳,۸۵	۳۰%	۲۰%	۴۵%	-	-	عدم حمایت دولت از کارآفرینان
پذیرش	۴,۱۵	۴۰%	۳۵%	۲۵%	-	-	مشکلات و موانع تراشی کارکنان نهاد های دولتی در تصویب کردن طرح کسب و کارهای دانش بنیان

پذیرش	۴,۱۵	%۴۰	%۳۵	%۲۵	-	-	قوانین و روش‌های پیچیده ارزیابی طرح‌های پیشنهادی برای دریافت تسهیلات
پذیرش	۴	%۴۰	%۳۰	%۲۰	%۱۰	-	لزوم ارائه وثیقه برای دریافت تسهیلات بانکی
پذیرش	۴,۲۵	%۵۵	%۲۰	%۲۰	%۵	-	وجود فساد اداری
پذیرش	۴,۳	۳۵%	۴۰%	۱۵%	۵%	-	نبود قوانین مناسب برای جذب سرمایه‌گذاران خارجی
پذیرش	۴,۲	۳۰%	۴۵%	۲۰%	۵%	-	اخذ مجوزهای لازم و مشکلات مربوط به سازمان‌ها و ادارات دولتی مربوطه
پذیرش	۴	%۴۰	%۳۰	%۲۰	%۱۰	-	کوتاه بودن زمان بازپرداخت تسهیلات بانکی
پذیرش	۳,۹	%۲۵	%۴۵	%۲۵	%۵	-	نبود قوانین مناسب برای سرمایه‌گذاری مشترک
پذیرش	۳,۸۵	۳۰%	۲۰%	%۴۵	-	-	تغییر مکرر قوانین و مقررات حاکم بر شرکت‌ها
پذیرش	۳,۷۵	۲۵%	۴۰%	۲۰%	۱۵%	-	نبود سیاست‌ها و حمایت‌های تشویقی
پذیرش	۳,۶	%۳۰	%۱۵	%۴۰	%۱۵	-	عدم پرداخت به موقع مطالبات شرکت‌ها
پذیرش	۳,۹۵	%۲۵	%۵۰	%۲۰	%۵	-	آشنایی کم سیاست‌گذاران و مسئولین مرتبط با واقعیات موجود
پذیرش	۴	%۴۰	%۳۰	%۲۰	%۱۰	-	ضعف در حقوق مالکیت فکری
پذیرش	۳,۷۵	۲۵%	۴۰%	۲۰%	۱۵%	-	سیاست‌های ناموزون حمایتی دولت
پذیرش	۴	%۴۰	%۳۰	%۲۰	%۱۰	-	مونوپولی یا انحصارطلبی دولتی یا خصوصی رقبا

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول (۹) می‌توان گفت که تمامی گویه‌های استخراج شده برای مؤلفه محدودیت‌های قانونی و اداری با توجه به این که میانگین هر کدام از آن‌ها از ۳ بیشتر است مورد تأیید نظر خبرگان قرار گرفتند و گویه‌ای حذف نگردید و همچنین بر اساس نظر خبرگان مهم‌ترین گویه، گویه نبود قوانین مناسب برای جذب سرمایه‌گذاران خارجی شناسایی شد.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

در عصر اطلاعات، سرمایه اصلی و کلیدی و همچنین منشأ قدرت کشورها، دانش است. در حقیقت می‌توان این چنین گفت که دانش به‌عنوان سرچشمه و منبع اصلی و دائمی، همواره در اختیار بنگاه‌های اقتصادی قرار گرفته است و در فرایندهای گوناگون تولیدی و خدماتی، منجر به افزایش رقابت و ایجاد ارزش افزوده را به همراه دارد که این نیز به‌نوبه خود ارتقای توسعه پایدار در کشور را به همراه دارد. کسب و کارهای دانش‌بنیان نیز از جمله عوامل مهمی هستند که برای پیشرفت و توسعه کشور می‌تواند

مورد توجه و بررسی قرار گیرند. لذا، کسب و کارهایی دانش بنیان هستند که از دارایی های نامشهود بهره برده و می توانند از فرایندهای نوآورانه در محصولات و خدمات خود استفاده کنند. کسب و کارهای دانش بنیان می توانند به عنوان یکی از مهم ترین معیارهای موفقیت کشور در حوزه تولید و خدمات به کار روند و مورد توجه قرار گیرند. در بستر کسب و کارهای دانش بنیان موانعی وجود دارد که منجر به ایجاد چالش و شکافی در فرایند ایجاد کسب و کار دانش بنیان در ایران می شود. تحلیل یافته های به دست آمده در پژوهش حاضر، نشانگر آن است که در بستر ایجاد کسب و کار دانش بنیان موانع داخلی و موانع خارجی به چشم می خورد که می تواند به عنوان سدی در مسیر این فرایند قرار گیرند. در حوزه عوامل داخلی موانعی همچون محدودیت های مدیریتی، محدودیت های اجرایی و ساختاری و محدودیت های آموزشی استخراج و شناسایی شدند. در محدودیت های مدیریتی بیشترین قدرت بازدارندگی به عدم حمایت سرمایه گذاران برای پشتیبانی از کارآفرینان جوان و تازه کار اختصاص یافت. زمانی که در جامعه ای از کارآفرینان جوان و تازه کار حمایت و پشتیبانی لازم از جانب مسئولین صورت نگیرد، مسلماً ذوق و انگیزه ای که این گروه از کارآفرینان دارند خاموش و از بین خواهد رفت. به بیانی دیگر نیز می توان گفت که کارآفرینان نوظهور اگر مورد حمایت قرار نگیرند و از ایده های آن ها پشتیبانی صورت نگیرد، این عدم حمایت تا حدودی می تواند به عنوان مانعی در حوزه تولید خدمات و محصولات جدید در کشور مورد توجه قرار گیرد. در محدودیت های مدیریتی عدم اعتماد سرمایه گذاران، بالا بودن ریسک، عدم حمایت مسئولین مربوطه و حتی ناآشنایی با فضای کسب و کار می تواند زمینه ایجاد کسب و کار دانش بنیان را با چالش روبه رو سازد. به نظر می رسد که نیاز است مسئولین مربوطه در این حوزه جهت رفع موانع اقدام کنند و در صورت نیاز راهبرد و راهکارهای لازم را ارائه دهند. موانعی همچون عدم وضع و کنترل استانداردهای لازم، ضعف موجود در نظام اداری، ورود افراد غیرمتخصص، نبود مکان مناسب و حتی نبود ارتباطات لازم و ضروری، کمبود نیروی انسانی و مواردی از این قبیل در حوزه محدودیت های اجرایی و ساختاری به چشم می خورد. نبود ارتباطات مؤثر با تأمین کنندگان و شبکه های توزیع و فروش و سانسور و محدودیت شدید اینترنت و ابزارهای بازاریابی دیجیتال بیشترین قدرت بازدارندگی را به خود اختصاص داد. به نظر می رسد که عدم وجود زیرساخت های مناسب و همچنین عدم وجود قوانین پشتیبانی از فعالیت های کارآفرینانه به نوبه خود می تواند فرایند ایجاد کسب و کار دانش بنیان را با مشکل مواجه سازد. در حوزه موانع داخلی ایجاد کسب و کار دانش بنیان موانع دیگری تحت عنوان محدودیت های آموزشی نیز مورد توجه و بررسی قرار گرفته است. همچنین از میان گویه های محدودیت های آموزشی، با توجه به میانگین به دست آمده محدودیت مربوط به نظام رسمی آموزش کشور بیشترین قدرت بازدارندگی دارد. در صورتی که در حوزه آموزشی از افراد متخصص و کارآفرین مشاوره گرفته نشود و یا این که اطلاعات موجود در بازار ناکافی و همچنین به روز نباشد، به نوبه خود می تواند نظام رسمی آموزش کشور را دچار مشکل کند که این باعث می شود در بستر راه اندازی و مدیریت کسب و کار دانش بنیان آموزش های لازم برای افراد صورت نگیرد. البته ناگفته نماند که یکی از علت های عدم برگزاری دوره های آموزشی می تواند به نبود افراد مجرب

و توانمند و اثرگذار در این دوره اشاره کرد. بنابراین ضروری به نظر می‌رسد که باید به منابع آموزشی سازمان‌دهی شده و در دسترس توجه شود و تجربه و تلاش را در کار آفرینان مورد بررسی قرار گیرد. علاوه بر موانع داخلی در ایجاد کسب و کار دانش‌بنیان، عوامل خارجی نیز مورد توجه قرار گرفته است. عوامل خارجی که می‌تواند ایجاد کسب و کار دانش‌بنیان را با چالش همراه سازد، شامل محدودیت‌های محیطی، محدودیت‌های اقتصادی و مالی، محدودیت‌های فرهنگی و در نهایت محدودیت‌های قانونی و اداری است. زمانی که در کشوری تحریم‌های بین‌المللی صورت بگیرد و کشور تحریم شده نتواند دادوستدی داشته باشد، مسلماً در بستر کسب و کار دچار مشکل خواهد شد و چالش‌هایی را در پیشرو خواهد داشت. همچنین اگر تضمینی در خرید محصولات وجود نداشته باشد و یا این که نتوان فعالیت رقبا را شناسایی کرد، مهم‌تر این که اگر رابطه‌ای بین صنعت و دانشگاه نباشد و عدم انعطاف و رقابت‌پذیری در صنعت دیده شود، به‌طور حتم فرایند ایجاد کسب و کار دانش‌بنیان را با مشکل همراه می‌کند. البته زمانی که به محصولات تولیدشده شرکت‌های دانش‌بنیان بی‌اعتمادی صورت گیرد و از محصولات داخلی حمایت نشود و در نیازها و خواسته‌های مشتریان تغییری ایجاد شود، منجر به این می‌شود که سستی در کسب و کار دانش‌بنیان دیده شود. این موانع ذکر شده و موانعی از این قبیل تحت عنوان محدودیت‌های محیطی مورد توجه و دید خبرگان قرار گرفت. در این حوزه بر اساس میانگین حاصل شده بر اساس نظر خبرگان مهم‌ترین گویه‌ای که بیشترین قدرت بازدارندگی را به خود اختصاص داد، گویه‌ی نبود ثبات سیاسی - اقتصادی است. در بستر محدودیت‌های اقتصادی و مالی در حوزه ایجاد کسب و کارهای دانش‌بنیان می‌توان این‌چنین بیان کرد که تورم فزاینده نهاده‌ها و تعلق نگرفتن یارانه، نبود سرمایه اولیه برای راه‌اندازی کسب و کارهای دانش‌بنیان و جریان‌های مالی نامناسب می‌تواند همچون سدی در ایجاد کسب و کار قرار گیرد. حمایت مالی ناکافی از جانب شرکت‌ها و مسئولان مربوطه باعث می‌شود که سازمان‌ها و شرکت‌ها در تأمین بودجه و امور مالی دچار مشکل شوند. بر اساس نظر خبرگان با توجه به میانگین به‌دست آمده، گویه جریان‌های مالی نامناسب و نوسانات نرخ ارز بیشترین قدرت بازدارندگی را در این حوزه به خود نسبت داده است. چراکه اگر سازمان یا شرکتی از نظر بودجه و اقتصاد دچار مشکل باشد به‌طور حتم نمی‌تواند امکانات و شرایط لازم را برای ایجاد کسب و کارهای دانش‌بنیان فراهم کند و به‌طور غیرمستقیم نیز در حوزه زیرساخت‌ها نیز مؤثر است. علاوه بر محدودیت‌های محیطی و اقتصادی، نیاز است که محدودیت فرهنگی نیز مورد بررسی قرار گیرد. در حوزه محدودیت فرهنگی می‌توان به این نکته اشاره کرد که در صورت حاکم بودن فرهنگ دلالی و واسطه‌گری و بخل و حسادت و تنگ‌نظری‌های اطرافیان باعث می‌شود که کار گروهی به‌صورت ضعیف پیش رود و نگرش سلیقه‌ای مسئولان و کارشناسان پررنگ شود. البته ناگفته نماند که عدم اعتقاد به مدیریت دانش و عدم اشتراک‌گذاری دانش و اطلاعات نیز می‌تواند به‌عنوان مانع در نظر گرفته شود. البته فقدان درک درست و صحیحی از نقش و وظایف مدیریتی و توانمندی آن‌ها نیز امر ایجاد کسب و کار را با شکافی همراه می‌سازد. از این رو، یک مانع مهمی که می‌تواند بیشترین مانعیت را داشته باشد، حاکمیت فرهنگ دلالی و واسطه‌گری است. آخرین شاخصی

که در حوزه عوامل خارجی مورد بررسی قرار گرفت، محدودیت‌های قانونی و اداری است. در صورتی که مراحل اداری ثبت و راه‌اندازی یک کسب‌وکار دانش‌بنیان طولانی و خسته‌کننده باشد و همچنین وجود بروکراسی‌های اداری که فرایندی دست‌وپا گیر است می‌تواند باعث شود که کارآفرینان دچار زدگی شوند و رغبتی به راه‌اندازی کسب‌وکار دانش‌بنیان نداشته باشند. نبود قوانین مناسب برای جذب سرمایه‌گذاران خارجی و همچنین نبود قوانین مناسب برای سرمایه‌گذاری مشترک می‌تواند مانع ایجاد کسب‌وکار شود. عدم حمایت دولت از کارآفرینان و نبود سیاست‌های لازم و حمایت‌های تشویقی نیز به نوبه خود می‌تواند چالشی بزرگ در ایجاد کسب‌وکار فراهم کند. بر اساس نظر خبرگان نبود قوانین مناسب برای جذب سرمایه‌گذاران خارجی بیشترین میانگین را کسب کرده و بیشترین مانعیت را در حوزه محدودیت قانونی و اداری به خود اختصاص داد. بررسی و مرور پژوهش‌های پیشین انجام شده در حوزه کسب‌وکارهای دانش‌بنیان نیز نشان داد که این نوع کسب‌وکارها اهمیت فراوانی را در موفقیت و پیشروی تولید و خدمات و پیشروی کشور دارند. در پژوهش نصری (۱۴۰۱) نشان داده شد که شرکت‌های ایرانی با مشکلاتی از جمله نظام تربیتی نامناسب، بستر آموزشی ناصحیح، قوانین و سیاست‌های سخت دولتی مواجه هستند که با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد. همچنین براتی (۱۴۰۱) در پژوهشی بیان کرد که در روند برندسازی محصولات، چالش‌هایی وجود دارد که از جمله آن‌ها عدم شناخت صحیح مقوله برندسازی، به‌روز نبودن قوانین و آیین‌نامه‌های مرتبط و مواردی از این قبیل اشاره کرد، انصاری و دیگران (۲۰۲۰) در پژوهش خود موانع شرکت‌های دانش‌بنیان در صنعت کشاورزی را مورد بررسی قرار دادند که به موانعی همچون ناکارآمدی بازار، موانع حاکمیتی-اداری، فقدان مهارت و حرفه‌ای بودن اشاره کردند. پژوهش نیکی اسفهلان و همکارانش (۱۴۰۱) نشان داد که در ایجاد شرکت‌های زایشی دانش‌بنیان موانعی همچون موانع محیطی، فردی و سازمانی مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش حاضر هماهنگ است. پذیرفته، یوسفی سعیدآبادی و فتاحی (۱۴۰۰) نیز در پژوهش خود به ارائه مدل پرداختند که در این مدل عوامل ساختاری و آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. گودرزی و همکارانش (۲۰۲۳) در پژوهش خود عوامل کمی و کیفی تأثیرگذار بر بهینه‌سازی ساختار شرکت‌های دانش‌بنیان را شناسایی کردند که تجربه گروه مدیریتی، حسن شهرت و توانایی کادر مدیریتی از جمله این عوامل است. بن حسن (۲۰۲۱) در پژوهش خود به بررسی وضعیت اقتصاد دانش‌بنیان پرداخت و بیان کرد که ضعف اصلی کمبود منابع انسانی واجد شرایط، ترس از شکست و عملکرد پایین نظام نوآوری است. با توجه به بررسی پژوهش‌های پیشین انجام شده در حوزه کسب‌وکار دانش‌بنیان می‌توان این چنین استنباط کرد که کسب‌وکار دانش‌بنیان به‌عنوان یکی از کلیدی‌ترین عامل در توسعه و پیشروی کشور است. سازمان‌ها و شرکت‌های دانش‌بنیان می‌توانند با مورد توجه قرار دادن و بررسی موانع شناسایی شده در سازمان خود زمینه را برای فراهم‌آوری بستر مناسب برای ایجاد کسب‌وکار دانش‌بنیان مهیا سازند که این به نوبه خود می‌تواند شرایط را برای تولید محصولات دانش‌بنیان فراهم کند. البته ناگفته نماند که اگر موانع شناسایی شده

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۶۳

شناسایی موانع ایجاد

کسب‌وکارهای

دانش‌بنیان در ...

موردتوجه قرار نگیرد می تواند زمینه ساز شرایط برای شکست در حوزه رقابتی و تولیدات و نوآوری شود. بر اساس نتایج پژوهش حاضر پیشنهادهای اجرایی زیر ارائه می گردد:

- ۱) تسهیل صدور مجوز و تأسیس کسب و کارهای دانش بنیان؛
- ۲) کاهش مالیات و عوارض برای کسب و کارهای دانش بنیان؛
- ۳) حمایت از مالکیت فکری؛
- ۴) ترویج فرهنگ کارآفرینی در نظام آموزش؛
- ۵) توسعه زیرساخت های فناوری اطلاعات و ارتباطات؛
- ۶) ایجاد تعامل بین دانشگاه ها، صنعت و دولت.

۶- منابع و مآخذ

امانی تهران، محمد؛ و احمد امینی، زهرا. (۱۳۹۰). تحلیل افق چالش های شرکت های دانش بنیان دانشگاهی و راهکارهای پیشگیرانه. *مطالعات در دنیای رنگ*، ۱ (۲)، ۱۹-۲۴.

انصاری، منوچهر؛ و حق شناس گرگابی، محمد. (۱۳۹۵). شناسایی و تبیین عوامل کلیدی موفقیت دانش محور شدن شرکت های تولیدی ایران بر اساس روش نظریه زمینه ای. *مدیریت توسعه فناوری*، ۳ (۵)، ۷۴-۴۱. doi: 10.22104/jtdm.2017.1974.1686

براتی، مرتضی. (۱۴۰۱). *گزارش راهبردی موانع و چالش های برندسازی محصولات دانش بنیان در ایران و راهکارها*. مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.

خیاطیان، محمدصادق، طباطبائی، حبیب اله، امیری، قصود و الیاسی، مهدی. (۱۳۹۴). تحلیل محتوای ویژگی های شرکت های دانش بنیان. *پژوهش های مدیریت منابع سازمانی*، ۵ (۲)، ۲۱-۴۷.

پذیرفته، زیبا؛ یوسفی سعید آبادی، رضا؛ و فتاحی، مجید. (۱۳۹۹). ارائه مدل توسعه دانشگاه کارآفرین مبتنی بر پایدارسازی کسب و کارهای دانش بنیان (مطالعه موردی: دانشگاه صنعتی شریف تهران)، نشریه *مطالعات برنامه ریزی آموزشی*، ۹ (۱۷)، ۳۰۵-۳۲۵. <https://doi.org/10.22080/eps.2021.3192>

علیزاده، پریسا؛ و خردمندی، سهیلا. (۱۳۹۸). *بررسی موانع و راهکارهای ایجاد و توسعه کسب و کارهای نوپا و شرکت های دانش بنیان در ایران*. معاونت پژوهش های زیربنایی و امور تولیدی دفتر مطالعات انرژی، صنعت و معدن. <https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1372629>

غلامی، دنیا؛ و رضانی، علی. (۱۳۹۷). شناسایی و تحلیل اصلی ترین مؤلفه های راهبردی تاثیرگذار در عدم موفقیت شرکت های دانش بنیان در ایران (مطالعه موردی: پارک علم و فناوری کرمانشاه). *فصلنامه رشد فناوری*، ۱۵ (۵۷)، ۷۷-۸۴. doi:10.7508/jstpi.2019.01.008

فخاری، حسین؛ سلیمانی، داوود؛ و دارایی، محمدرضا. (۱۳۹۲). بررسی اثرات تحریم های اقتصادی بر عملکرد شرکت های دانش بنیان کشور. *سیاست علم و فناوری*، ۵ (۳)، ۱-۱۷.

لاریجانی، علی. (۱۳۸۹). *قانون حمایت از شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان و تجاری سازی نوآوری ها و اختراعات*. مجلس شورای اسلامی. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/789035>

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۶۴

دوره ۳، شماره ۱

پیاپی ۷

دهقانی، رامین؛ محمدرضا، تقوا؛ و طباطبائیان، حبیب‌اله. (۱۴۰۱). شناسایی موانع توسعه مدیران ارشد شرکت‌های دانش‌بنیان در سطح بنگاه و ملی و ارائه راهکار برای آن‌ها. پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی، ۴۷ (۱۴)، ۱۲۳-۱۵۳.

مدرسی، میثم؛ فرهادی‌نژاد؛ محسن؛ و دهنمکی، مائده. (۱۳۹۷). شناسایی موانع راه‌اندازی کسب و کارهای کشاورزی ارگانیک در ایران. *مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۵ (۲)، ۱۰۵-۱۲۳. doi: 10.22069/jead.2018.15299.1342

موسی‌خانی، مرتضی؛ حاجی‌فتحعلی، عباس؛ و حسینی، رسول. (۱۴۰۱). شناسایی و اولویت‌بندی پیشران‌های عوامل اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی کسب و کارهای کوچک و متوسط دانش‌بنیان در استان قزوین (حوزه تجهیزات پزشکی). *نشریه راهبرد توسعه*، ۷۰ (۱۸)، ۱۰۶-۱۲۸.

مرکز مطالعات ژرفا. (۱۴۰۱). بررسی موانع تحقق اقتصاد دانش‌بنیان در ایران. مرکز مطالعات ژرفا. <https://jsrc.ir/examining-the-obstacles-to-the-realization-of-knowledge-based-economy-in-iran>

منصوری، سمیه؛ وظیفه، زهرا؛ و یوسفی طبس، حلیمه. (۱۳۹۶). اولویت‌بندی پیشران‌های عوامل اثرگذار در راستای توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان در استان کرمان. *فصلنامه علمی پژوهشی توسعه کارآفرینی*، ۱۰ (۲)، ۳۱۹-۳۳۸. doi:10.22059/JED.2017.230257.652181

نادری، نادر؛ نجف‌پور، هدا؛ یوسفی، زهرا؛ و شیرینی، نعمت‌اله. (۱۳۹۶). شناسایی موانع توسعه کسب و کارهای کارآفرینانه کشاورزی در شهرستان کرمانشاه. *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۲۵ (۲)، ۱۵۷-۱۷۴. doi:10.30490/AEAD.2017.59080

نصری، اسماعیل. (۱۴۰۱). بررسی چالش‌ها و موانع پیشروی شرکت‌های دانش‌بنیان. *فصلنامه تخصصی مطالعات و پژوهش‌های اداری*، ۴ (۱۵)، ۵۴-۵۸.

نیکی‌اسفهلان، حکیمه؛ حلاج یوسفی، محمدرضا؛ و مرتضی‌پورهلوق، حیدر. (۱۴۰۰). شناسایی موانع ایجاد شرکت‌های زایشی دانش‌بنیان در دانشگاه آزاد اسلامی. *دوفصلنامه صنعت و دانشگاه*، ۴۷ (۱۳)، ۸۷-۱۰۲.

هشدار، فاطمه؛ سلطانی، بهزاد؛ فصیحی، فرهنگ؛ و تشکری، نسیمه. (۱۳۹۸). ارائه مدل بهبودیافته دسته‌بندی شرکت‌های دانش‌بنیان در ایران. *فصلنامه علمی مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*، ۹ (۳۰)، ۲۳۳-۲۱۵.

Ansari, M., Jamour, H., Gorgabi, M. H., & Kavooosi-Kalashami, M. (2020). Key barriers to knowledge-based firms in agricultural industry. *International journal of agricultural management and development*, 10(1), 1-17. <http://dx.doi.org/10.22004/ag.econ.335095>.

Ben Hassen, T. (2021). The state of the knowledge-based economy in the Arab world: cases of Qatar and Lebanon. *EuroMed Journal of Business*, 16(2), 129-153. <https://doi.org/10.1108/EMJB-03-2020-0026>.

Bresciani, S., & Eppler, M. J. (2010). Brand new ventures? Insights on start-ups' branding practices. *Journal of Product & Brand Management*, 19(5), 356-366. <https://doi.org/10.1108/10610421011068595>.

Godarzi, V., Mashhadizadeh, M., & Sayyed Davoodi, M. R. (2023). Identifying and ranking qualitative and quantitative factors of influential venture capital on optimizing the capital structure of knowledge-based companies. *International*

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۶۵

شناسایی موانع ایجاد

کسب و کارهای

دانش‌بنیان در ...

Journal of Nonlinear Analysis and Applications, 14(11), 257-270.
<https://doi.org/10.22075/ijnaa.2022.29322.4123> .

- Goldstein, H., Peer, V., & Sedlacek, S. (2013). Vienna as a Region of knowledge: Increasing the Generation of University Spin-offs. Vienn: Final Report to the Vienna Chamber of Commerce (WKW). *Creating_Regions_of_Knowledge_24-09-13v.1_FinalReport-3-1_Handout.pdf* (modul.ac.at). <https://doi.org/10.4337/9781785360602.00024> .
- Spinosa, L. M., Schlemm, M. M., & Reis, R. S. (2015). Brazilian innovation ecosystems in perspective: Some challenges for stakeholders. *Revista Brasileira de Estratégia*, 8(3), 386-400. doi:10.7213/rebrae.08.003.AO08.

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۶۶

دوره ۳، شماره ۱

پیاپی ۷